

Sreda, 10. novembar 2004.

Statusna konferencija

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.03 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej (Kay) da li ste završili?

ADVOKAT KEJ: Ne, časni Sude.

SUDIJA ROBINSON: Nastavite, molim.

ADVOKAT KEJ: Hvala. Časni Sude, juče smo razgovarali o dva pitanja, kako se ispostavilo: prvo pitanje je naša molba za povlačenjem iz postupka kao i pitanje vezano za modalitet rada dodeljenog advokata u budućnosti. Imam utisak da je ova diskusija počela da obuhvata i pitanje koje će da se postavi u budućnosti vezano za dodelu advokata.

SUDIJA ROBINSON: Da li mislite da je to oštetilo vaše interese?

ADVOKAT KEJ: Mislim da Pretresno veće možda gubi iz vida pitanje koje se nas konkretno tiče u vezi sa našim povlačenjem i razloge zašto smo bili navedeni da podnesemo tu molbu.

SUDIJA ROBINSON: Da, ali imam utisak da je pitanje šire od vašeg ličnog pitanje. Ono jeste lično sa jedne strane, ali sa druge strane ono je šire nego što obuhvata vaše lične interese, a i pitanje vezano za vođenje ovog Predmeta. Zato smo krenuli u tom pravcu.

ADVOKAT KEJ: Meni ne predstavlja poteškoće da raspravljamo na toj osnovi, ali sam hteo da skrenem pažnju na ključno pitanje u ovoj sednici, kao i činjenicu da ono treba da se poveže sa pitanjem dodele advokata uopšte. Jasno je da će to da ima određenog uticaja u budućnosti, a posle donošenja odluke. Dakle, radi se o dva različita pitanja, ali se u isto vreme radi o pitanjima koja su povezana. U jučerašnjoj diskusiji reklo bi se da Pretresno veće nije sagledavalo Profesionalni kodeks (The Code of Professional Conduct for Defence Counsel), pridajući mu jednaku važnost koju mi, advokati, pridajemo. Hoću da vas podsetim na to da smo mi imenovani u skladu sa Statutom (Statute) i Pravilnikom (Rules of Procedure and Evidence) ovog Suda, u skladu sa Uputstvom za dodelu advokata (Directive on Assignment on Defence Counsel) i u skladu sa Profesionalnim kodeksom koji se tiče advokata koji zastupaju optužene pred Međunarodnim krivičnim sudom. Taj Profesionalni kodeks je nešto šta je za nas obavezujuće i mi to ne smemo da kršimo. Međutim, to ne važi za vas sudije, niti za Tužilaštvo. Dakle, pitanja koja su vezana za to su pitanja koja se tiču nas i naših profesionalnih obaveza. I mi bismo bili izuzetno zabrinuti ukoliko bismo postupili na način koji bi bio protivan Profesionalnom kodeksu i kršio odredbe tog kodeksa. To je jedan ključni deo funkcionisanja ovog Međunarodnog suda i od nas se očekuje da vodimo računa o tome. Kao što tužilac treba da vodi računa o uslovima zaposlenja za pravnike koji rade u Tužilaštvu, to je, dakle, deo odgovornosti tužioca, za nas advokate to je Profesionalni kodeks i mi moramo da ga poštujemo. I hteo sam to da razjasnim, jer, kao što sam rekao, ova pitanja su povezana, ali ipak različita. Razlozi zašto mi tražimo da se povučemo iz postupaka su rezultat konflikta sa optuženim. Pitanja koja se tiču budućeg dodeljenog advokata i novih modaliteta, po nama mora da poštuje kriterijume profesionalnog kodeksa. A situacija u kojoj smo danas pred ovim Sudom, je nova. Više puta smo pomenuli *Predmet Blagojević*, međutim to je bio jedan sasvim drugačiji predmet. Radilo se o predmetu gde je optuženi najpre davao upustva i omogućio svom advokatu da ga zastupa na suđenju i koristio je njegove usluge na

visokom nivou. Posle svega toga je izrazio želju za drugim advokatu, što bi značilo da bi morala da se odobre nova sredstva da bi se doveo drugi advokat, a on nije mogao sam sebe da zastupa. I to je situacija sa kojom se sreću sudovi u brojnim pravnim sistemima i ja sam se našao i sam u toj situaciji. Vi zastupate određenog klijenta, on želi da vas povuče, međutim predmet je otišao toliko daleko, toliko je novca već uloženo, da Pretresno veće kaže "ne, vi morate da zadržite ovog advokata, a ako nećete, moraćete sami da se zastupate". Takav je slučaj u mom pravnom sistemu. I u tom slučaju optuženi ponekad izabere da se sam zastupa, ali u 99 posto slučajeva on ipak odluči da zadrži advokata u koga su već uložena velika sredstva. Zatim, postoji možda situacija gde jedan advokat zameni drugoga, ukoliko je to prikladno i ukoliko Pretresno veće smatra da je to u interesu suđenja. Međutim, u krajnjoj liniji, ukoliko optuženi traži promenu advokata, a Pretresno veće kaže "ne", on ima opciju da sam sebe zastupa. I to se često događa.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, pitanje je da li optuženi želi da promeni svog advokata ili da sebe zastupa, ako sam ja dobro shvatio *Predmet Blagojević*. Mislim da je rečeno da optuženi nema pravo da jednostrano naruši odnos između sebe i advokata i potom da ima koristi iz tog narušavanja odnosa. I mislim da iako je faktička situacija različita, da možemo da se držimo istog načela, a to je nešto šta možemo da nađemo u paragrafu 51, gde je Žalbeno veće podržalo odluku Pretresnog veća, rekavši da optuženi nema pravo da jednostrano uništi poverenje između sebe i advokata. Takođe, nema pravo da prekine komunikacije putem jednostranih akcija, u nadi da će rezultat toga da bude povlačenje njegovog advokata. Dakle, mislim da ovaj isti princip može u našem slučaju da se primeni. Vi ste pomenuli kodeks i ja sam o tome noćas razmišljao. Činjenica je sledeća: ni jedan od kodeksa koji ste pomenuli, uključujući i naš, ne govore eksplicitno o situaciji vezanoj za dodelu advokata protiv volje optuženog. Međutim, sudska praksa postoji, a koja dozvoljava takvu dodelu advokata. Prema tome, mora da postoji određeni režim koji rešava pitanja odnosa između dodeljenog advokata i optuženog koji

se tome protivi. Dakle, to je ono šta ne postoji eksplicitno u tom kodeksu i po meni treba tumačiti kodeks u skladu sa razvojem sudske prakse i mislim da se Pretresno veće nalazi pred takvim izazovom razmatrajući vašu molbu.

ADVOKAT KEJ: Želim da iznesem nekoliko komentara u vezi sa ovim šta ste rekli. Izneću ih jedan po jedan. Najpre, u *Predmetu Blagojević*, advokat se nije pozivao na etičke razloge. Radilo se o molbi optuženog. Advokat se, dakle, nije pozivao na svoj položaj u etičkom smislu. On je bio u položaju gde je već dobio uputstva i on je znao koji su ciljevi Odbrane. On je znao koji je bio položaj optuženog, kao i celokupna njegova strategija u vođenje odbrambenog postupka. Pretresno veće se našlo pred situacijom da je tek nakon svega toga optuženi tražio prekid saradnje. Zašto kažem da je ova situacija nova? Zato što takav odnos nikad nije ni postojao kod nas. Dok je advokat u *Predmetu Blagojević*, sa nama je i jedan član njegove ekipe koji sada radi sa nama u ovom Predmetu, dakle, dok je advokat u tom predmetu izvodio dokaze Odbrane, on je to činio sa već dobijenim uputstvima i on nije pokretao etičko pitanje. Sa obzirom da je optuženi učinio ono šta je učinio da bi možda izmanipulisao stvari, da bi neko drugi bio dodeljen kao advokat, a to bi bitno uticalo na tok suđenja, konstatovano je da je to neprihvatljivo i da Pretresno veće neće da prihvati drugog advokata i sve šta to povlači za sobom. Međutim, optuženi nikada nije tražio da sam sebe zastupa i zbog toga postoji velika razlika između ta dva predmeta. I po nama bi bilo opasno uzeti to kao model i reći da se na tome zasniva nova sudska praksa. Po našem mišljenju to nije slučaj. Moramo da se vratim na ključni princip da bismo videli o čemu se radi. Pominjan je *Predmet Šešelj*. Međutim, njegovo suđenje još nije počelo. Ono je u pretpretresnom stadijumu. I advokat koji je odbačen je u situaciji u kojoj nije dobijao nikakve instrukcije. U nalogu u *Predmetu Šešelj* koji je formulisan na način "da se govori o pomoći optuženom u pripremi suđenja da bi dobijao dokumente, da bi bio prisutan na suđenju, da bi mogao da učestvuje u postupku, da bi uvek bio spreman da advokat preuzme ulogu

gospodina Šešelja na suđenju” i tako dalje, kaže se da “u izuzetnim okolnostima taj advokat može da preuzme Odbranu od optuženog ukoliko Pretresno veće smatra da se optuženi ponaša na način da remeti tok suđenja”. Međutim, ovo je sasvim druga situacija u odnosu na našu i ponovo se advokat u ovom Predmetu nije pozivao na etičke razloge i ne treba zaboraviti da se tu radi o njegovom drugom imenovanom advokata. Dakle, tu se radi o jednoj ulozi koja može da se nazove “stand by” uloga, u skladu sa nalogom vezanim za taj predmet, a situacija je sasvim različita sobzirom na činjenicu da je gospodin Šešelj remetio tok postupka. Dakle, još će da se vidi kako će stvari tu da se odvijaju i mogu da shvatim zabrinutost advokata koji treba da ga zastupaju u budućnosti u pogledu toga šta tačno mogu da urade.

SUDIJA KVON: Gospodine Kej, zašto niste pokrenuli to pitanje na raspravi pred Žalbenim većem?

ADVOKAT KEJ: Mi smo govorili o našoj žalbi u pogledu imenovanja advokata, međutim mi smo takođe govorili o svim različitim poteškoćama koje to povlači za sobom. Ako mogu da dodam, juče smo govorili o modalitetima i bojim se da smo imali toliko posla u poslednja dva meseca da smo jednostavno zaboravili da pokrenemo određena pitanja. Mogu da vas podstim da je, na osnovu transkripta sednice od 1. septembra, sudija Robinson (Robinson) rekao da u slučaju da Pretresno veće odluči da dodeli advokata, očekuje od strana da sutradan u 9.00 budu spremne da iznesu svoje argumente o tom pitanju i o načinu na koji treba sprovesti modalitete vezane za dodelu advokata. Dakle, u tom trenutku smo još uvek bili *amicus curiae* i mi smo morali da preko noći pripremimo, sa naše strane, modalitete u skladu sa onim šta smo smatrali da će da odgovara Pretresnom veću i u skladu sa izjavama sudija toga dana, a u vezi sa neophodnošću da se dovedu svedoci, da advokat preuzme na sebe odbranu i tako dalje. Dakle, sve to može da se nađe u zapisniku. I, znači, 2. septembra, nakon iznošenja argumenata gospodina Najsa (Nice), od mene je traženo da kažem kakve modalitete mi pred-

lažemo. I ovo je zapisnik, strana 32.380 i mislim da je bitno da se time sada pozabavimo. Možete to da nađete na "LiveNote", znam da sudija Kvon (Kwon) to želi.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Hvala, stranica 32.380, red 22: "Sobzirom na naznake Pretresnog veća koje su date sinoć u vezi sa modalitetima, ja sam tokom noći sačinio jedan dokument da bih pokušao da uobličim eventualni nalog kakav bih mogao da predložim Pretresnom veću." Naravno, to uvek može da se poboljša, jer ovo je nacrt i to prvi nacrt, "međutim, prvo što tražim od Pretresnog veća jeste da sledi drugačiji redosled od onoga što je tražio tužilac, odnosno da se optuženom dozvoli da ima sedam dana da imenuje svog advokata." Mi smo smatrali da je to veoma bitno, da se njegova volja u tome poštuje, ali to se nije desilo. Zatim sam tu dodao jednu rukom pisanu rečenicu, gde je rečeno, "da bi trebalo omogućiti optuženom da ukoliko želi, da može da imenuje dodatnog advokata". Zatim, citiram: "Pre nego što nastavim, imao sam u vidu još jedan tekst kog moram da se pridržavam, a to je Profesionalni kodeks za advokate". Na primer, u članu 10 govori se o kompetentnosti, integritetu i nezavisnosti i citiram: "Tokom zastupanja, advokat mora da postupa kompetentno, pažljivo, pošteno i lojalno, kao i nezavisno na profesionalno planu, on mora da pruža otvorene i poštene savete, nikada da bude pod bilo čijim uticajem, da sačuva svoj integritet kao i integritet čitave pravne profesije". Zatim navodim član 11: "Advokat će zasupati klijenta u skladu sa potrebama zaštite najboljih interesa klijenta". Zatim, član 14 koji govori o konfliktu interesa koji može da postavi probleme prilikom vođenja suđenja: "Advokat ima dužnost u pogledu svog klijenta, međutim advokat takođe ima dužnost pred Međunarodnim sudom da postupa nezavisno u interesu pravde i te interese će uvek stavljati ispred svojih ličnih interesa. Svi advokati koji su advokati Odbrane, a to uključuje i *amicus curiae* dužni su da se

pridržavaju Profesionalnog kodeksa. Možda se može desiti posebna situacija u kojoj će da bude potrebno da se nađu specifična rešenja, međutim treba voditi računa o činjenici da se uvek advokati moraju pridržavati Profesionalnog kodeksa". Sudija Bonomi (Bonomy) je pomenuo jedan očigledan primer rekavši "gospodine Kej, ja mislim da možda može da postoji konflikt interesa u vezi sa onim o čemu je govorio gospodin Najs, međutim vi biste morali na neki način da budete zaštićeni u vašoj ulozi dodeljenog advokata". Zatim ja kažem: "Da, imamo pitanje svedoka, mnogi advokati su pred istim poteškoćama". Zatim u paragrafu 2 sudija Bonomi uzima reč i kaže: "Pre nego što pređete na druga pravna sredstva, hteo bih da vam postavim drugo pitanje o opštem položaju tako imenovanog advokata. Da li smatrate da je neophodno da se definiše obaveza dodatno u odnosu na ono šta već postoji u kodeksu i na šta ste skrenuli našu pažnju, a to je da morate da postupate u skladu sa interesima optuženog, jer postoje opšti interesi pravde, ali postoje takođe i najbolji interesi optuženog koje treba poštovati"? A ja kažem, "apsolutno, upravo sam zato i pomenuo Profesionalni kodeks i kada sam pisao ovaj nacrt prošle noći, razmišljao sam u sklopu dimenzija tog Profesionalnog kodeksa kog svi mi moramo da se pridržavamo i upravo zbog toga sam u paragrafu 2 rekao da advokat koga imenuje optuženi ima obavezu i ovlašćenje da ga zastupa kao advokat u postupku, kao njegov advokat. I ta osoba mora takođe da se drži odredaba Profesionalnog kodeksa". Zatim pominjem paragraf 3. S obzirom na hibridnu prirodu ovog postupka, ja sam napravio nacrt modaliteta sa tačke gledišta *amici curiae*, a da bih pomogao Pretresnom veću. "Ja ne kažem da sam ja advokat koga je imenovao sam optuženi, ja kažem da je ovo učinjeno u skladu sa razmišljanjem o pitanju prava optuženog da se sam zastupa. Predlažem da se dozvoli optuženom da se sam zastupa tokom suđenja time što će da ispituje svedoke, da izvodi dokazne predmete i iznosi svoje argumente zajedno sa imenovanim advokatom. To treba da učini da bi se dopunio učesnik u postupku i njegovi argumenti i zato je ta reč 'zajedno sa' tamo i stavljena. Namera nije bila da se dodeljeni advokat stavi u poziciju da ide pre optuženog. To je

nešto o čemu se on i advokat koga on odabere, treba da dogovore". Meni se čini da su za ovog optuženog stvari došle do samog kraja, a kada govorimo o pravu na samozastupanje i imajući u vidu argumente koji su izneti dan ranije i odluku koju je zatim donelo Pretresno veće. Ja sam se nadao da će to biti situacija u kojoj će i sam optuženi da vidi da je došlo vreme da počne da saraduje u iznošenju svoje odbrane. Zatim, idemo dalje. U paragraf 4 kažem da "mora da se reši još jedna situacija. U slučaju da optuženi ne imenuje svog advokata, sekretar Međunarodnog sudažž, sada sam na 11 redu, strana 32.385, "sekretar Međunarodnog suda dodeliće advokata da zastupa optuženog koji u situaciji u kojoj optuženi ne može ili ne želi da učestvuje u postupku, može da vodi postupak u njegovo ime". To se dalje elaborira, citiram druge primere: "U slučaju da optuženi ili druge osobe koje deluju za njega, a pri tom mislim na osobe koje sada rade za njega, ne budu učestvovala sa dodeljenim advokatom u procesu dovođenja svedoka koje je optuženi identifikovao kao potencijalne svedoke za svoju odbranu, dodeljeni advokat može", i to je važna reč, "može da pozove te svedoke ili druge svedoke za koje on smatra da su relevantni za Predmet". I tu kažem da treba poći od radne liste optuženog i to želim da prikažem Pretresnom veću. Zatim dalje kažem "da se ne slažem sa tužiocem u onom delu u kome on kaže da advokat može da poziva svoje svedoke sa svog popisa i kažem da to neće da bude u interesu pravde". Kažem dalje "da treba imati na umu o čijoj se odbrani tu radi - tu se radi o odbrani ovog optuženog". I bez obzira na to ko je dodeljeni advokat, to nije njegova odbrana zato što se ne brani taj advokat i to treba, pre svega, da se ima na umu. Ja na to gledam tako da ona osoba koja će da ima tu ulogu treba da radi uz konsensus sa optuženim. I treba da radi na osnovu dogovora sa optuženim i zato je taj paragraf unutra. Zatim idem na paragraf 6, paragraf 7 i u redu broj 15 kažem: "To je uključeno upravo zato što je Pretresno veće donelo svoje ranije odluke. Ekspeditivnost je jedan od razloga zbog kojih su se oni opredelili za ono za šta su se danas opredelili". Zatim govorim dalje i o finansiranju i u redu 22 kažem: "Prema tome, ovaj model može da funkcioniše kao osnova za rad u praksi, ali optuženi

treba da ima i pravo prvog izbora. Advokat kog on imenuje biće vezan Kodeksom profesionalnog ponašanja kao i svi drugi advokati koji se pojavljuju pred ovim Sudom, a takav nalog bi njemu omogućio da učestvuje u saradnji sa optuženim. Dodeljeni advokat kog nije imenovao sam optuženi, trebalo bi da bude tek posledni izlaz. I taj advokat takođe treba da pokuša da radi unutar zadatah parametara saradnje". Zatim dalje kažem "da je uloga amikusa bila sasvim različita". Zatim sudija Kvon na stranici 32.388, u redu 5, kaže: "Hvala vam, gospodine Kej, na onome šta ste rekli. Želim da vam postavim sada jedno opšte pitanje. Pretresno veće je odlučilo, kao što je rečeno, da dodeli advokata. Međutim, postoje razni načini da se dodeli advokat. Možda postoji i način da umesto da se dodeli advokat, da se proširi uloga amikusa. To ne morate neophodno da budete vi, gospodine Kej." Sudija Kvon, zatim, kaže "da su amikusi i ovako ili onako imali ulogu veoma sličnu ulozi advokata. Prema tome ovde se samo radi o nomenklaturi, ali ako Pretresno veće želi da redefiniše i proširi tu ulogu amikusa, a kako bi počeli aktuelno da zastupaju optuženog, šta biste vi rekli na to?" Ja, zatim, kažem "da bismo mi trebalo prvo da se vratimo na početak i da damo mogućnost optuženom da sam imenuje svog advokata", ali sudija Kvon, zatim, kaže "mi smo tu fazu prošli, više uopšte nismo u toj fazi, a uostalom tu opciju optuženi uvek ima na raspolaganju, u svakom trenutku". Strana 32.389: "Tu bi se radilo o korišćenju amikusa na način koji bi išao u prilog optuženom. Proširenje uloge amikusa je nešto veoma različito od onoga šta smo ranije radili, ali oni bi mogli da izvode njegove dokaze i argumente ukoliko on ne bi mogao aktivno da prezentuje svoje argumente pred Sudom." Prema tome, moram da kažem da sam ovaj Sud sasvim jasno i glasno obavestio o Profesionalnom kodeksu ponašanja i rekao da ko god bude imenovan na tu dužnost, da će morati da radi u okviru tog kodeksa. Činjenica da smo mi tek napravili radnu verziju za Pretresno veće je rezultat toga da nam je Pretresno veće tražilo da im damo nešto na osnovu čega mogu da rade. Međutim, odgovornost za to leži na Pretresnom veću. Ovo šta sam ja izneo je tek nacrt, radna verzija. Međutim vi isto tako kažete da ćete možda da

idete i prihvatite Kodeks profesionalnog ponašanja, ali reč koju ste upotrebili bila je "možda". Prema tome, ovde se radi o nagađanju u velikoj meri. U to vreme kada se raspravljalo o tome, pitanje pravnog zastupanja optuženog nije bilo rešeno i nije se znalo kako će stvari da se razvijaju. Problem koji je zatim iskrsnuo je bio problem modaliteta rada i to u ekstremnoj formi. To je izazvalo prekid odnosa. I mi smatramo da je to na kraju dovelo do situacije u kojoj smo se mi našli u sukobu sa našim klijentom, mi kao dodeljeni advokati. I to je razlog zbog kog smo morali da postavimo zahtev za povlačenjem iz Predmeta. To dolazi zbog ponašanja optuženog. On, naime, kritikuje naš profesionalizam: izveo je trik sa svedokinjom, gospođom Kaneli (Liana Kanelli), zatražio je da se mi prijavimo Holandskoj advokatskoj komori (Nederlandse Orde van Advocaten) zbog načina na koji vodimo njegov Predmet, a mi smo i dalje trebali da ostanemo na našem položaju i nastavimo da se borimo za njegovu pravo da se on sam brani pred Žalbenim većem. I mi smo Žalbenom veću trebali da kažemo "to je njegova Odbrana, mi ne znamo, to samo on može da prezentuje". Ja sam takođe rekao da se jedan normalan, pristojan odnos transformisao, odnosno da se pogoršao i zbog toga mi više nismo u situaciji da funkcionišemo sa njim. Prema tome, sve je to rečeno kad se govorilo o tome šta sve može da se dogodi. Budući da je naša odluka da sudimo o tome kakva je težina posledica ove situacije, mi smatramo da sada imamo etičko pitanje koje nas je dovelo do tačke bez povratka. U budućnosti neće biti moguće da iko drugi kaže "pa evo, to je njegova Odbrana zato što je gospodin Kej pred Žalbenim većem to rekao kad mu je vratio pravo na samoodbranu, rekao da ne zna kakva je njegova odbrana i da ne može da izvodi tu odbranu". Sudija Bonomi je juče rekao "pa vi možete da pokupite nekoliko detalja iz onoga šta je on do sada rekao, argumenata koje je do sada izneo". I to je istina, to može da se učini u izvesnoj meri. To možete da učinite ako ste *amicus curiae*. Međutim, u jednom trenutku cela ta konstrukcija propada u živi pesak i vi ne možete dalje etički da funkcionišete na ispravan način. Da je Sud suspendovao postupak čekajući na ishod žalbenog postupka, situacija bi možda bila sasvim

drugačija. Da je Sud, čekajući na ishod žalbenog postupka, dozvolio optuženom da prvi ispituje svedoke i da bude da, tako kažem, za "upravljачem" prezentacije svojih argumenata, možda bismo se sada našli u drugačijoj situaciji. I možda ne bi došlo do etičkog problema. Ali mi se sada nalazimo u jednoj novoj, do sada neviđenoj situaciji.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Kej, moj problem sa ovim šta kažete je u tome što je to sve bilo predvidivo. U vreme kada ste vi o tome govorili i spomenuli Kodeks profesionalnog ponašanja, ja sam upravo to bio spomenuo. U to vreme sam smatrao da vaši odgovori znače "kodeks mora da se primenjuje, nema nikakvog govora o tome da bismo ga menjali, mi ćemo da radimo u tom kontekstu". Mi smo onda sve naše argumente razmotrili u tom kontekstu i dali sve naše predloge u tom kontekstu. I među predlozima je isto tako bila i činjenica da se predviđa situacija da može da dođe do toga da ne bude nikakve saradnje od strane optuženog i da ćete da se nađete u ovoj situaciji u kojoj ste danas. A vi sada nama kažete da vi imate etički problem, a meni se čini da se sve to svodi na činjenicu da vas neko tamo kritikuje.

ADVOKAT KEJ: Ne, ne, nikako. Ja ću kasnije da se vratim na kodekse ponašanja advokata. Ovde se ne radi o jednostavnom sporu oko taktike. Naše celo ponašanje se dovodi na optuženičku klupu. Ovde se radi o pitanju između optuženog i nas, o tome da li smo mi sposobni da vodimo njegovu Odbranu. On možda nije u pravu sa tim u vezi, međutim to je jednostavno pitanje koje pobija naš profesionalizam, diskvalifikuje ga. To nije spor oko, recimo, ispitivanja nekog svedoka ili oko taktike izvođenja dokaza, to se dešava u suđenjima. Ovde se radi o nečemu drugom, o jednoj većoj stvari, o jednoj ličnoj stvari. Svako ko bude gledao na ovaj Predmet kasnije, reći će "on je svog advokata nazvao tužiocem, on je učestvovao u procesu da se njegov advokat prijavi za neprofesionalno ponašanje Holandskoj advokatskoj komori, bio je u sporu sa njim, sam advokat je morao pred Žalbeno veće da iznosi argumente protiv svoje sop-

stvene pozicije, taj advokat se zatim obratio sudijama i rekao da ima problem sa etičkom stranom, sudije nisu to želele da slušaju" i svi ti signali, sva ta upozorenja jasno su pokazali da je došlo do sukoba interesa u pravnom zastupanju optuženog od strane dodeljenog advokata. I naravno sve je to bilo predviđeno. Međutim, mi, kao što sam već rekao, moramo da radimo unutar kodeksa ponašanja. Upotrebio sam reč "možda", jer ne znate kako će stvari da se razvijaju. Međutim, moram da vam kažem na osnovu iskustva u radu kao *amicus curiae*, da nije bilo nikakvog uzajamnog priznavanja između optuženog i nas. I, inače, prvog dana osećalo se čak i neprijateljstvo. Međutim, nas je imenovao Sud i mi nismo bili u profesionalnom odnosu sa optuženim. Mi smo bili u profesionalnom odnosu sa Pretresnim većem, za njih smo obavljali svoj posao pomažući, pri tom, optuženom, ali bez odnosa koji postoji između optuženog i njegovog advokata. Mi smo uspeli da postignemo jednu situaciju u kojoj smo međusobno bili pristojni i to je bilo sasvim vidljivo i gospodin Milošević je ponekad spominjao naše argumente, ponekad sa odobravanjem ili je odobravao pitanja koja smo mi postavili. Međutim, mi smo otišli dalje od te situacije. Ja sam se nadao, svi smo se nadali da ćemo moći da obavljamo svoj posao i zato smo radili u dobroj veri, želeli smo da zadržimo optuženog za "upravljajem". Ponekad u nekom suđenju dođete do kritične tačke kad treba doneti odluke i odlučiti kuda treba da se krene. Mi smo bili u toj situaciji početkom septembra i možda je moglo da dođe do situacije da bi on obručke prihvatio prezentaciju svoje odbrane i takođe stoji u transkriptu, možda bi se tada razvio odnos koji bi omogućio da se njegova odbrana izvodi na pravi način.

SUDIJA ROBINSON: Ali, gospodine Kej, on je sada ponovo za "upravljajem". Zar to ne rešava mnoge od vaših problema?

ADVOKAT KEJ: Ovde se radi o dva posebna pitanja. Ja danas govorim o mom etičkom položaju. Drugo je pitanje šta Sud može da učini ukoliko se nastavi rad sa dodeljenim advokatom. Ukoliko, kao što vi kažete, Kodeks profesionalnog ponašanja nije odgovor na naš

današnji problem, ja mogu da vam skrenem pažnju na ta pravila.

SUDIJA BONOMI: Samo trenutak, pre nego što to učinite, ima jedna kratka intervencija o istoj temi. Podsetite me gde u vašem dokumentu spominjete da je sukob interesa glavni problem?

ADVOKAT KEJ: U kom dokumentu?

SUDIJA BONOMI: U dokumentu kog ste nam dostavili zajedno sa vašim zahtevom za povlačenjem iz Predmeta. Gde ste vi identifikovali pitanje sukoba interesa?

ADVOKAT KEJ: Da, mislim da smo citirali sva pravila.

SUDIJA BONOMI: Možete da nam nabacate gomilu pravila i ostavite nas da onda mi sami sve to rešavamo?

ADVOKAT KEJ: Strana 14, paragraf 38. Citiram član 14 Kodeksa profesionalnog ponašanja, gde piše: "Advokat mora da bude lojalan svom klijentu. On takođe ima dužnost prema Međunarodnom sudu i treba da deluje nezavisno, u interesu pravde i neće te interese podrediti svojim interesima ili interesima bilo koje osobe, organizacije ili države". Možda je to situacija u kojoj smo se sada našli.

SUDIJA BONOMI: Hvala, razjasnili ste mi ono šta sam hteo da čujem.

ADVOKAT KEJ: Ja, zatim, kažem: "Lojalnost klijentu koji ne želi da ima advokata očigledno uzrokuje sukob interesa". Prema tome, nema nikakvog odnosa između nas i optuženog, nema onog odnosa poverenja koji postoji između advokata i klijenta. Mi ne možemo da ga savetujemo ukoliko on ne želi savet, ne možemo sa njim da se savetujemo. Mi smo pokušali da učinimo sve da bi to pro-funkcionisalo, radeći na osnovu naših prvobitnih argumenata, ali kao što sam već juče rekao, cela je stvar završila u blatu.

SUDIJA BONOMI: To smo već nekoliko puta čuli i shvatam šta želite da kažete.

SUDIJA KVON: Gospodine Kej, vi ste sami ranije rekli da ceo problem proizilazi iz ekstremnog oblika modaliteta rada, to je sad Žalbeno veće poništilo. I molim vas da sada, kao što je već rekao predsedavajući sudija, da se koncentrišete na novi režim koji je uspostavljen odlukom Žalbenog veća.

ADVOKAT KEJ: On je sada ponovo za "upravljačem", to je izraz koji smo ovde počeli da koristimo, verovatno najprikladniji izraz u ovim okolnostima. Međutim, mi kažemo sledeće: ono šta se dogodilo tokom proteklih osam nedelja je uzrokovalo ovaj sukob i dovelo do ovog etičkog pitanja. Sada smo se našli u situaciji da nas javno kritikuju i optužuju i mi smatramo da je to stvorilo situaciju u kojoj naš odnos sa optuženim, kada bi ga neko gledao sa strane, morao bi da kaže "to nije zdrava osnova za radni odnos, jer postoji sukob između njega i vas". I taj sukob ne može da se ispravi revidiranom odlukom o modalitetu rada. Mi to sada govorimo Sudu. Nas brine naš profesionalni položaj.

SUDIJA BONOMI: Ali, gospodine Kej, to onda na kraju znači da tvrdoglavom klijentu nikada ne može da se dodeli advokat.

ADVOKAT KEJ: Ono šta dodeljeni advokat radi je glavno pitanje. Ono šta vi kažete je možda tačno. Međutim, često dobijete jednog optuženog. Sastanete se sa njim prvi put. On vas ne želi. Vi ste, na primer, zamena i zatim možda nakon pet, 10 ili možda 20 minuta, vi radite na tome i onda možda možete da uspostavite odnos koji će da profunkcioniše. Pazite, tu se ne radi o egzaktnoj nauci. Znaite, neki od nas su advokati zato što umeju dobro da komuniciraju sa ljudima. A sada se nalazimo u jednoj ekstremnoj situaciji.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, želim da kažem dve stvari. Prvo,

ne postoji li ovde jedan element preuranjenosti u vašem zahtevu, jer vi ste već više puta naglasili šta je upravo i sudija Kvon spomenuo, da je osnova problema nalog o modalitetu rada? To je sada promenjeno, to je promenilo Žalbeno veće. I vi sada nikako ne možete sa sigurnošću da znate kakav će odnos da proizađe iz te promene, mislim tu na odnos između vas i optuženog. Prema tome, čini mi se da je vaš zahtev u izvesnom smislu preuranjen. Druga stvar koju sam želeo da kažem odnosi se na režim dodele advokata protiv volje optuženog. To, kao što sam već rekao, nije eksplicitno spomenuto u kodeksu ponašanja advokata. Ako su vaši argumenti tačni, onda upravo, kao što je sudija Bonomi rekao, nije uopšte moguće dodeliti advokata tvrdoglavom klijentu. Ali ako je to pravno moguće, kao što je to Žalbeno veće jasno reklo i ukoliko smo mi nadležni da dodelimo advokata, onda mora da postoji način da se to sprovede u delo. Ne može biti da dodela advokata može da se sprovede u delo samo ako optuženi saraduje i komunicira sa advokatom. Žalbeno veće je sasvim jasno predvidelo da mora da postoji neka aktivnost dodeljenog advokata, jer oni u svojoj odluci takođe spominju situaciju u kojoj je optuženi bolestan i u kojima dodeljeni advokat preuzima izvođenje dokaza tokom privremenog odsustva optuženog iz sudnice. Prema tome, ako je Žalbeno veće predvidelo nešto tako, onda je ono očigledno predvidelo da dodeljeni advokat može da sprovodi neke aktivnosti i aktivnosti koje će možda morati da budu izvođene i bez instrukcija, bez komunikacija sa optuženim. Prema tome, Žalbeno veće je jasno reklo da bi u slučaju odsutnosti optuženog, dodeljeni advokat nastavio sa izvođenjem dokaza Odbrane. Prema tome, to se sada ponovo vraća na činjenicu da pitanja koja su otvorena vašim zahtevom idu dalje od vašeg ličnog interesa i odnose se na sprovođenje pravde uopšte u ovom Predmetu, jer ja zaista ne mogu da prihvatim, teško mi je da prihvatim tvrdnju da bi mogla da postoji situacija u kojoj Sud ima pravnu nadležnost da nešto učini, ali onda nije pravno moguće sprovesti u delo odluku koja je doneta u okviru nadležnosti. Ja mislim da je sada pravna situacija raščišćena i kodeks ponašanja trebalo bi onda da se izmeni kako bi bio u skladu sa tim. Pravna situacija je takva da Pretresno veće ima nadležnost da

u izvesnim situacijama dodeli advokata. Žalbeno veće je potvrdilo taj deo odluke. Žalbeno veće je takođe predvidelo da će dodeljeni advokat imati ulogu koja je nešto više od obične pasivnosti. Prema tome, ja mislim da je poteškoća sa kojom se susreće Pretresno veće u prihvatanju vaših argumenta to da ono šta vi, u stvari, kažete znači da u ovom Predmetu ne može da se dodeli advokat, osim ako optuženi ne sarađuje i ne komunicira sa tim dodeljenim advokatom ili ukoliko se predviđa da uloga advokata neće da bude veća od obične pasivnosti.

ADVOKAT KEJ: Ponekad vetrovi koji dolaze izdaleka treba da duvaju u Sudu kako bi doneli svež vazduh. U mojoj jurisdikciji situacija je sasvim jasna: ukoliko ne želite advokata, nećete advokata, branite se sami. U kontradiktornom sistemu u kom su suprotstavljene dve strane, to je sasvim jasno.

SUDIJA ROBINSON: I ja moram da kažem nešto u vezi sa tim. Ja sam imao problema u vezi sa prirodom pravnog sistema koji vlada ovde. Vi ste rekli da je ovo jedan kontradiktorni model. I ja dolazim iz istog takvog kontradiktornog modela. Moji su koreni u njemu. Međutim, ja sam morao da promenim moje pravno razmišljanje kada je reč o načinu na koji funkcioniše ovaj Međunarodni sud. Tačno je da je u principu način izvođenja dokaza na ovom Sudu kontradiktoran, međutim on nije u potpunosti kontradiktoran. Mnogi elementi iz tradicije kontinentalnog prava su inkorporirani u naš pravni sistem. Prema tome, ukoliko vi nastavite da idete vašom linijom razmišljanja, završićete sa pogrešnim zaključcima. Ja sam morao sam da naučim neke stvari. Vi znate, na primer koji je bio moj stav u vezi sa unakrsnim ispitivanjem tokom izvođenja dokaza Tužilaštva. U sistemu iz kog ja dolazim, optuženi najbolje zna svoju odbranu i prema tome mora da mu se uvek dozvoli da vrši unakrsno ispitivanje. Prema tome, to je formiralo moju odluku i zato sam ja imao svoje izdvojeno mišljenje u toj konkretnoj odluci. Međutim, nije tačno da je sistem ovde u potpunosti kontradiktoran. Ukoliko želite tačan opis morate da kažete da je on uglavnom ili primarno kontradiktoran.

Prema tome, kad kažete da odbrana leži potpuno u rukama optuženog i to treba promeniti, tako mislim. Ona leži u najvećoj meri u rukama optuženog, međutim u nekim drugim aspektima, predmet i Odbrana takođe pripadaju i Sudu. Aktivnost dolazi i od Pretresnog veća, prema tome, po mom mišljenju nije dovoljno reći da je ovo kontradiktoran sistem. Tačan opis bio bi da je ovaj sistem suštinski kontradiktoran ili primarno kontradiktoran, a u onim elementima u kojima nije kontradiktoran sada imamo problem za advokate koji dolaze iz tradicije *common law*.

ADVOKAT KEJ: Moj problem se odražava u Profesionalnom kodeksu Holandije (Holland) koji se tiče istog pitanja i to se ne ograničava, dakle, na etičke dileme svojstvene *common law*. Predsednik Žalbenog veća pitao me je koji je moj predlog, a ja sam bio svestan situacije, jer u različitim postupcima pred ovim Sudom sam od 1996. godine. Ja sam rekao to je njegova odgovornost, neka on to vodi i neka snosi odgovornost. Ukoliko Pretresno veće želi da se bavi bilo kakvim odbrambenim pitanjima vezanim za optužnicu, neodgovarajuće zastupanje i tako dalje, oni mogu da izvode dokaze preko sopstvenog zastupnika i mislim da bi na taj način našli jedno hibridno rešenje za ovo pitanje. Međutim, dimenzija predmeta kojim se bavimo, ima tu kontradiktornu stranu u pogledu Odbrane optuženog. Postoje sredstva koja mogu da se primene i iz sistema gde sudije imaju veliku ulogu i koja su predviđena Pravilnikom.

SUDIJA ROBINSON: Ja ću sada ponovo da intervenišem. U tim pravnim sistemima u kojima, a to obuhvata i pravni sistem optuženog, gde je neophodno da postoji advokat za određena krivična dela, treba da su stvari jasne. Da je optuženi izveden pred sud u sopstvenoj zemlji njemu bi od samog početka bio nametnut advokat. U tim pravnim sistemima, u drugim pravnim sistemima koje ste pomenuli, predviđeno je da ukoliko ne postoji saradnja ili komunikacija sa optuženim, advokat postupa u skladu sa njegovim najboljim interesima, a na osnovu onoga šta on smatra da su najbolji interesi optuženog. Dakle, koncept i princip koji prožimaju taj

pristup nisu kontradiktorni, jer vode računa o interesima koji su viši od prava optuženog i mi smo taj pristup ovde usvojili. I u tom pogledu, prema tome, smatram da ne možemo tu da sledimo kontradiktorni model, jer u tom slučaju ne bi bilo dozvoljeno advokatu da odredi koji su najbolji interesi optuženog, jer bi to bilo prepušteno potpuno optuženom. Dakle, u određenim pravnim sistemima predviđeno je da advokat i Pretresno veće mogu u slučaju da je optuženi nepopustljiv i odbija saradnju i komunikaciju, oni mogu da preuzmu određene mere u širem interesu sprovođenja pravde.

ADVOKAT KEJ: U modelu građanskog prava o kome ste govorili i tužilac je više puta to pominjao, iako nikada nije pokazao ovde Profesionalni kodeks bivše Jugoslavije, ne postavlja se obaveza da uz optuženog stoji imenovani ili "stand by" advokat. Dakle, u tome je razlika između različitih pravnih sistema, a u našem sistemu očekuje se da advokati vode odbrambeni postupak i u tom pogledu se takva situacija primenjuje i na ovo sa čime smo suočeni pred Međunarodnim sudom. Naš Profesionalni kodeks, po našem mišljenju, je izuzetno jasan u pogledu pitanja šta imenovani advokat, uključujući i onoga koga izabere optuženi, može i šta ne može da učini. Možda bismo mogli sada da pogledamo odredbe tog kodeksa, možda može da nam bude od pomoći, ako bismo razmotrili dužnosti koje su predviđene. Žalbeno veće citiralo je u paragrafu 20 šta može da se desi u budućnosti u pogledu ovog Predmeta, ali pozabavimo se samo pitanjem dodeljenog advokata, a ne pitanjima vezanim za Profesionalni kodeks. Sudije se nisu izjasnile o tome, jer kao što sam rekao, ovde postoje dva pitanja koja su povezana, ali različita i mogli bismo sada da se usredsredimo ...

SUDIJA BONOMI: Možete li da nam kažete koje odredbe idu u suprotnom smeru u odnosu na pravne sisteme građanskog prava?

ADVOKAT KEJ: Bojim se da ne bih mogao da kažem gde bismo mogli da budemo u konfliktu sa kontinentalnim pravom. Međutim

imam u svakom slučaju ovde i Međunarodni kodeks (International Practice Rules) i holandski kodeks i na osnovu uporedne analize možda bismo mogli da dođemo do toga.

SUDIJA KVON: Ali šta je sa situacijom gde je Škotlanđanin, advokat, imenovan da brani optuženog u vezi sa seksualnim krivičnim delima, a da optuženi to ne želi?

ADVOKAT KEJ: Postoje u svim državama odredbe koje se toga tiču i u svim slučajevima silovanja, ukoliko optuženi izabere da se sam zastupa i da unakrsno ispituje žrtve silovanja, to može da predstavlja problem. Međutim, mi se ovde ne bavimo takvim pitanjima.

SUDIJA KVON: Predsedavajući sudija je ukazao na to da naš Profesionalni kodeks o kojem vi govorite, nije predvideo takve situacije, dakle, kada se radi o imenovanju advokata protiv volje optuženog iz zdravstvenih razloga.

ADVOKAT KEJ: Profesionalni kodeks je izrađen u saradnji između advokata, sudija, međunarodnih organizacija i tako dalje, da bi se odredilo na koji način treba da postupaju advokati i da bi se oni i zaštitili. I mi moramo da odgovaramo zbog kršenja tog kodeksa pred našom komorom ili ovde.

SUDIJA BONOMI: Mislim da sudija Kvon hoće da kaže da se te promene dešavaju u pravnim sistemima građanskog prava i mislim da je u slučaju moje zemlje to vrlo jasno, a to je da optuženi u slučajevima vezanim za seksualne delikte ne može čak da bude prisutan prilikom prvog preliminarnog ročišta bez advokata, čak i ako bi to hteo. Dakle, kodeks nije promenjen da bi predvideo takve situacije, međutim mi dalje moramo da primenjujemo vežeće propise i predsedavajući sudija upravo to i kaže, mi moramo da tumačimo propise i zakone u skladu sa sudskom praksom.

ADVOKAT KEJ: Da, problem vezan za takve ekstremne okolnosti

odnosi se na suđenja vezana za seksualne delikte, jer tu postoji delikatan odnos između žrtve i optuženog. Međutim, mi smo u potpuno drugačijem kontekstu i imamo drugačiju optužnicu i ne mislim da bi bilo koja država počela da menja svoje propise da bi se ukinulo pravo na zastupanje od strane optuženog u ovakvim predmetima. Mislim da bi to bila jedna ekstremna mera koja ne bi bila dobro prihvaćena. Dakle, ovde postoji posebna kategorija seksualnih delikta i mi ovde imamo posebne odredbe vezane za unakrsno ispitivanje u takvim predmetima. Dakle, postoji jedna jasna razlika koja se pravi između takvih predmeta i predmeta poput ovoga koji nas zanima. Ja bih hteo da skrenem vašu pažnju na preambulu kodeksa, broj stranice u gornjem desnom uglu je 39.454, radi se, dakle, o Profesionalnom kodeksu branilaca koji se pojavljuju pred Međunarodnim sudom, koji je izmenjen u julu 2002. godine. Naravno, to je bilo nakon početka suđenja protiv ovog optuženog, jer je suđenje počelo u julu 2001. godine. Dakle, ranija verzija ovog kodeksa je već postojala pred ovim Međunarodnim sudom i došlo je do izmena nakon odluke optuženog da se sam zastupa i nakon zdravstvenih problema. Sekretar je uzeo u razmatranje Statut i Pravilnik ovog suda kao direktive i kaže: "Ovaj Kodeks je sačinjen na osnovu sledećih uverenja da advokati kao lica koja se bave pravom moraju da održavaju visok standard profesionalnog ponašanja i da u interesu pravde moraju da se pridržavaju svih odredbi ovog Profesionalnog kodeksa". Dakle, ne radi se o jednom kodeksu koji je iz kontinentalnog iz anglosaksonskog pravnog sistema, već se radi o dokumentu koji se tiče advokata, kako iz Srbije tako i Amerike (United States of America), Velike Britanije (Great Britain) i tako dalje i koji im omogućava da vrše svoju funkciju pred ovim Sudom. Sada možemo da se pozabavimo članom 8, stranica 34.952 na vašim dokumentima, tu se govori o opsegu zastupanja i kaže se: "Advokat savetuje i zastupa klijenta do kraja tog zastupanja. Prilikom zastupanja klijenta, advokat će da poštuje odluke klijenta vezane za ciljeve zastupanja. Konsultovaće se sa klijentom u vezi sa sredstvima putem kojih treba postići te ciljeve i prihvataće samo instrukcije koje potiču od klijenta i koje nisu date kao rezultat bilo koje osobe, organizacije

ili države". Dakle, ovde se vodi računa o činjenici da advokat treba da postupa u skladu sa onim šta mi nazivamo instrukcijama, odnosno ciljevima zastupanja.

SUDIJA BONOMI: Da, ali lako je to protumačiti u svetlu sadašnjih okolnosti. Ne može da se kaže da ste vi bilo šta tu prekršili.

ADVOKAT KEJ: Ovo je samo osnova čitave stvari. Vi možete da se sada vratite na član 3 koji se tiče opšteg cilja i primene. Dakle, u članu 3 se govori o pravima i obavezama i kaže se da će "zastupnici odbrane da se drže visokih standarda profesionalnog ponašanja i zato smo mi zabrinuti. Uloga advokata u sprovođenju pravde zahteva od njih da postupaju pošteno, nezavisno, pravično, kompetentno, savesno, efikasno i hrabro. I oni imaju dužnost da budu lojalni svojim klijentima u skladu sa svojom dužnošću pred međunarodnom sudom, da postupaju nezavisno u sprovođenju pravde".

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, mislim da treba da razjasnite jednu stvar. Vi ste pomenuli obavezu da se pridržavaju profesionalnih visokih standarda. Vi niste neprofesionalni samo zato što optuženi to kaže. Vi niste neprofesionalni samo zato što je optuženi rekao da ste vi tužilac. Hteo bih da to bude sasvim jasno.

ADVOKAT KEJ: Ja to prihvatam i u drugim okolnostima bih možda detaljnije ušao u jednu raspravu o ovom pitanju, ako mi se da prilika za to, međutim trenutno neću u to da ulazim. Zatim član 4 kaže da "ukoliko postoji nekonzistentnost između ovog kodeksa i drugih kodeksa koji važe za advokata, primenjuje se ovaj Profesionalni kodeks". Dakle, ovo je glavni dokument koji se tiče pitanja na koji način mi treba da postupamo. Ja sam već govorio o članu 8, zatim imamo član 10, kompetentnost, integritet i nezavisnost i možete da uočite da to obuhvata i lojalnost, davati otvorene, poštene savete, nikad ne biti pod uticajem bilo koga, bitno je sačuvati sopstveni integritet i integritet čitave pravne profesije. I Pretresno veće je u pravu, jer to može da ima značajne implikacije u budućnosti.

“Nikada ne smeju da dozvole da se u pitanje dovedu njihov integritet, nezavisnost i visoki profesionalni standardi”. Dakle, mi ne smemo da kršimo ovaj Profesionalni kodeks, zatim imamo dužnost da obavljamo posao savesno. Mi smo već pomenuli član 14, “advokat mora da bude lojalan svom klijentu. Advokat će da povede računa da izbegne konflikt interesa”. To je ono šta Profesionalni kodeks od nas zahteva prilikom pravnog zastupanja. Šta to znači? Ako nam se kaže “neću da pozivate moje svedoke, neću da me zastupate, neću da učestvujete u mojoj odbrani”, to je deo ciljeva zastupanja ovog optuženog. I to je kontekst u kom se ja nalazim. Naravno, mi smo pokušali da rešimo taj problem i možemo da vidimo u kojoj smo se situaciji sada našli nakon 3. septembra i naknadno smo morali da konstatujemo da mi ne možemo da obavljamo tu funkciju. I za nas je bitno ono šta je uneto u dokument na stranici 39.436, to je nešto što potiče iz moje advokatske komore, ali se primenjuje na sve advokate i to je bitno, jer ukoliko postoji konflikt između ovog kodeksa i kodeksa moje advokatske komore, ja moram da se pridržavam ovog kodeksa. Međutim, ukoliko se ovaj kodeks ne izjašnjava o nekom pitanju, onda se ja moram da se pridržavam mog nacionalnog kodeksa. Citiram: “Advokat mora da izbegne da postupa na profesionalnom ili drugom planu na način koji bi narušio poverenje javnosti u pravnu profesiju ili sprovođenje pravde ili koji bi na loš način uticao na lošu reputaciju pravne profesije”. Ja sam iznosio argumente vezane za ovog optuženog pred Žalbenim većem i bojim se da će u budućnosti neko ko bude razmišljao o ovom Predmetu da kaže “vi ste rekli to o njegovoj Odbrani, kako je moguće da niko nije prihvatio vaše argumente, jer jasno je da postoji konflikt interesa”.

SUDIJA BONOMI: Da se vratimo na član 14. Mislim da se ovde ne radi o kontekstu konflikta između klijenta i advokata, već o advokatu koji ima konflikt interesa zbog nekih drugih pitanja. Zar nije tako?

ADVOKAT KEJ: Svi konflikti interesa obuhvaćeni su istim članom koji se tiče takođe odgovornosti zastupanja drugih optuženih, finansi-

jskih interesa. Dakle, svaki oblik konflikta interesa je obuhvaćen ovim članom i konflikt interesa tiče se advokata više nego optuženog, jer tekst je pisan sa naše tačke gledišta i zato je rečeno da će advokat da vodi računa da izbegne bilo kakav konflikt interesa između njega i klijenta, njega i tužioca i tako dalje.

SUDIJA BONOMI: Ali ne možete da kažete da ste vi to prekršili.

ADVOKAT KEJ: U slučaju zastupanja njegovih ciljeva, u pogledu zastupanja može da se dođe do takvog konflikta interesa, jer ja ne znam da li bi njegova odbrana išla ovim putem. Dakle, postoji konflikt interesa ukoliko Sud od mene traži da izvodim njegovu odbranu. Mislim da je to jasno u skladu sa članom 14. Mi imamo dužnost da budemo lojalni našem klijentu, a naš klijent kaže "ja neću da vi budete moji zastupnici u ovom Predmetu".

SUDIJA BONOMI: Mi smo o tome već govorili, i gospodine Kej, u nalogu o modalitetima. Mi smo pokušali da vidimo na koji način možete da služite interesima optuženog na najbolji način. Dakle, mi smo konkretno govorili o situaciji gde treba da se poštuje pravo optuženog da se sam zastupa. Mi smo takođe tu govorili o situaciji u kojoj je advokat i rekli smo da ono šta vi treba da radite je da radite ono šta smatrate da je u njegovom najboljem interesu.

ADVOKAT KEJ: Ja sam njegov advokat i ja imam obavezu prema njemu, a ne prema vama. Ja moram njemu da budem lojalan i to je eksplicitno.

SUDIJA BONOMI: Vaša dužnost je da radite najbolje što možete u interesima koji su njegovi, po vašem mišljenju. I niko ne može da vas optuži da vi to niste uradili.

ADVOKAT KEJ: Mi smo došli do jednog stadijuma gde je došlo do napada na nas, napada na naš karakter, dakle postoji jedan konflikt u vezi sa vođenjem ovog Predmeta i to je suštinski problem. Ja mu

dugujem lojalnost, a on kaže "ja vas neću, neću da ništa ovde radite". Iz lojalnosti moram to da ispoštujem. Mi smo pokušali da obavimo ovaj posao i nismo uspeli. Ja ne mogu dalje da idem u ovom pravcu, jer je on eksplicitno rekao koje su njegove želje i namere. Mi smo to izrazili pred Žalbenim većem. Postupao sam u njegovom najboljem interesu i iz lojalnosti prema njemu sam uložio žalbu da bi on ponovo stekao svoja prava. I to je jedna dužnost i obaveza u pogledu koje se slažemo. Međutim, moja lojalnost sada dolazi iz nečeg sasvim drugog. Ja ne mogu da se na drugi način izvučem iz toga i to je teškoća u kojoj se nalazimo.

SUDIJA BONOMI: Daću vam jedan primer, gospodine Kej, o tome šta kasnije može da se desi. Recimo dođe neki svedok i gospodin Milošević će ga ispita o brojnim pitanjima i biće pokrenuta brojna relevantna, kao i brojna irelevantna pitanja. Recimo da je to potencijalna situacija i recimo da u jednom trenutku njemu popusti koncentracija, a vi primetite nešto šta je jednostavno, ali značajno, a št je on propustio. I šta biste vi uradili u tom slučaju, nakon što bi on završio sa svojim ispitivanjem?

ADVOKAT KEJ: Hoćete da kažete, ako sam imenovani advokat, a ne *amicus curiae*?

SUDIJA BONOMI: Da.

ADVOKAT KEJ: Ja bih, kao imenovani advokat, morao da tražim njegove instrukcije.

SUDIJA BONOMI: Upravo tako.

ADVOKAT KEJ: Ako bi on rekao "ne", onda je to to.

SUDIJA BONOMI: Znači vi biste tražili njegove instrukcije i šta ako bi on rekao "radite kako hoćete"?

ADVOKAT KEJ: Mislim da bi to moglo da bude dvosmisleno, morao bih da razmislim o tome.

SUDIJA BONOMI: Ali vaša je dužnost da postupate u skladu sa njegovim najboljim interesima, to je eksplicitno rečeno.

ADVOKAT KEJ: Ako bi mi on reko "ne" i ako ja ne znam zašto on nije postavio pitanje i ako je pitanje koje može da ga ošteti i ukoliko ja postavim pitanje i oštetim ga na taj način sobzirom da nisam dobio nikakve instrukcije, dakle, ja mogu da imam najbolje namere i motive, ali bez njegovih instrukcija, na postavljeno pitanje dobijem odgovor koji nisam želeo, ja sam ga ošteti i ja sam prekršio kodeks, nisam lojan. To je drugačija situacija od situacije *amicus curiae*, jer nismo bili u tom položaju.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Kej, mislim da grešite u sopstvenoj proceni konsekvenci situacije koju predviđamo ovde, jer odredbe modaliteta su jasne, a to je da vi treba da postupate u skladu sa onim šta smatrate da su njegovi najbolji interesi.

ADVOKAT KEJ: Problem je u tome što polazimo od pretpostavke da znamo ovaj Predmet dovoljno. Kad postavljate pitanja svedoku i kad razgovarate sa klijentom, pokušavate da izbegnete štetne odgovore. Dakle, možete da kažete klijentu "ovo me brine, šta da radimo ako se pomene ova tema", a klijent će da vam kaže, "nemojte da postavite to pitanje, evo zašto ne treba", ali to je u situaciji kad imate komunikaciju, raspravljate o predmetu i imate jedan odnos poverenja. I stvari mogu da funkcionišu na taj način i one funkcionišu. Međutim, ako vi nemate takve instrukcije i ako postavljate to pitanje, postavite pitanje sa najboljim namerama misleći da zastupate najbolje interese optuženog, to je problem. Vi možete da mislite da je to u njegovom interesu i stvari mogu da krenu loše i optuženi može da uloži žalbu da kaže "ja nisam dao instrukcije da se postavi to pitanje, to je bilo štetno pitanje za mene, moj advokat je bio

nemaran i nekompetentan i hoću novo suđenje". I danas se to često dešava u suđenjima na visokom nivou, često se dešavaju takve situacije i u poslednjih 10 godina bilo je sličnih situacija na sve strane i zato nas to danas zabrinjava, jer mi ne možemo da budemo samouvereni danas kao advokati poput onih koji su postojali i radili svoj posao pre nekih 20, 30 godina. Žalbeni sistem i sistem provere rada je razvijen na jedan način gde advokati moraju da vode računa o tim aspektima. Želeo bih takođe da skrenem pažnju Suda na moj vlastiti kodeks. Zapravo već je 10.30.

SUDIJA ROBINSON: U redu, idemo sada na pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Hvala, časni Sude. Dakle, pre pauze videli smo engleski kodeks ponašanja, strana 39.435, pravilo 307: "Advokat pred sudom ne sme da dozvoli, to je njegova apsolutna nezavisnost i integritet i nezavisnost od spoljnjih pritisaka, da bude kompromitovan. Ne sme da učini ništa u tim okolnostima što bi moglo da dovede do zaključka da je njegova nezavisnost kompromitovana" i pod "C", "da kompromituje svoje profesionalne standarde kako bi udovoljio klijentu, sudu ili trećoj strani". Mislim da sada razumete zašto smo se našli tu gde smo se našli. Kodeks ponašanja, ako pogledate stranicu 39.428, pravilo 609, kaže: "Uz uslove navedene u paragrafu 610, advokat može da se povuče iz predmeta ako se uverio da: a) da ne dobija instrukcije, b) da se optužuje za neprofesionalno ponašanje i c) savet koji je dao nije poslušan i d) postoje drugi značajni razlozi da se to učini". Dakle i iz te perspektive se takođe može gledati na tu situaciju i mi gledamo iz te perspektive na ovu situaciju. Na strani 39.422 navodimo holandski kodeks ponašanja, tačka 3, odnos sa klijentom: "Interes klijenta, a ne lične interese advokata određuje način na koji advokat radi u predmetu". Stranica 39.422. Da, bojim se da su stranice označene

obrnutim redom u evidenciji Sekretarijata (Registry). Dakle 39.422, pri vrhu, pravilo 5: "Interes klijenta, a ne bilo koji lični interes advokata određuje način na koji advokat mora da vodi predmet". Pravilo 9: "Advokati preuzimaju punu odgovornost za vođenje predmeta. Advokat ne može da izbegne tu odgovornost pozivajući se na uputstva koja su dobili od svog klijenta. Međutim, oni neće da učine ništa što ide protiv želja optuženog". Tačka 2: "Ukoliko postoji razlika u mišljenjima između klijenta i advokata o tome na koji način treba da se vodi predmet i taj se spor ne može rešiti međusobnim savetovanjem, advokat će da se povuče". Zatim sledeća stvar je Kodeks ponašanja advokata u Evropskoj uniji (Code of Conduct for Lawyers in the European Union) ...

SUDIJA BONOMI: Gospodine Kej, pre nego što pređete na to, recite mi, podsetite me da li je holandski pravni sistem sistem u kom postoje pravila u kojima u krivičnom postupku optuženi mora da ima pravnog zastupnika?

ADVOKAT KEJ: Ne. Kad se sada setim diskusije koju sam imao sa jednim holandskim advokatom, kad je ova stvar iskrsla 3. septembra, molim da to pogledate.

SUDIJA BONOMI: Mogu i kasnije da dobijem odgovor, u redu, možete da nastavite.

ADVOKAT KEJ: Izvinjavam se, znao sam kakva je situacija, ali ovog trenutka toga ne mogu da setim. Situacija sa holandskim advokatom bi bila takva da on ne bi u datim okolnostima nastavio da radi. To je suština saveta koji smo dobili od Holandske advokatske komore, od jednog pripadnika te komore. On čak ne bi ni pokušao da učini nešto da dobijeni modaliteti profunkcionišu, on bi se jednostavno povukao iz predmeta. Kodeks ponašanja advokata u Evropskoj uniji, stranica 39.408, a 39.403 je ono šta mene zanima, paragraf 27, interes klijenta u evropskoj dimenziji: "Uz dužnost da uvek poštuje sva pravila pravnog sistema i da se

lojalno ponaša, advokat uvek mora da deluje u najboljim interesima svog klijenta. I te interese mora da stavi pre svojih ličnih interesa ili interesa drugih pripadnika pravne profesije." I pitanje kojim se mi ovde bavimo je ono šta je optuženi rekao u vezi sa našim učestvovanjem u ovom postupku, a to je njegov interes, on želi da zaštiti svoj interes. U nacrtu kodeksa ponašanja za Međunarodni krivični sud, to je stranica 39.393, govori se o nezavisnosti advokata, to je na stranici 39.389, paragraf 7, potparagraf 2: "Advokat ne sme: a) da dozvoli da se njegova apsolutna nezavisnost, integritet i sloboda kompromituju spoljnim pritiscima, b) da učini bilo šta što bi moglo da dovede do razumnog zaključka da bi on mogao da kompromituje svoju nezavisnost niti c) da kompromituje svoje profesionalne standarde kako bi udovoljio klijentu, sudu ili trećem licu". Sigurno se sećate da to stoji i u engleskom kodeksu, čini mi se u članu 609. I zato mi kažemo da je Profesionalni kodeks ponašanja za nas obavezujući i da od nas traži da delujemo u skladu sa njim, a ne u skladu sa nekim nalogom o modalitetima koji je u sukobu sa tim kodeksom. Zatim, lojalnost i integritet, paragraf 2: "U svakom trenutku advokat treba da ima to odgovarajuće poštovanje prema sudu i takođe treba da štiti interese svog klijenta časno i neustrašivo, ne razmišljajući o svojim vlastitim interesima ili o posledicama koje će to imati za samog advokata ili treća lica". I evo, ja sam rekao, on je sada moj klijent i on je sasvim jasno dao do znanja koji je njegov stav i ja to sada sledim, jer su to, po svemu sudeći i njegova uputstva u vezi s tim. Zatim, na strani 39.384, paragraf 20, potparagraf 3, to je sekcija 3, sadržaji delokruga sporazuma. Na Međunarodnom krivičnom sudu imaju sistem u kom postoji sporazum između advokata i klijenta na osnovu koga se onda vodi predmet. Prema tome, oni to regulišu dosta formalno i sada o tome govori paragraf 1: "Odnos između klijenta i advokata je odnos iskrenog i otvorenog razgovora i poverenja u kom je advokat obavezan da u najboljoj dobroj veri radi sa klijentom. Ispunjavajući tu dužnost prema klijentu, advokat uvek mora da deluje tako da bude pravičan, častan, iskren i veran svom klijentu".

lako mi nismo u nekom položaju u vezi sa njim, mi smatramo da smo prema njemu bili iskreni kao što je to bio slučaj i prilikom žalbenog postupka. Zatim, na 39.373, Međunarodna unija advokata (Union Internationale des Avocats), Međunarodna povelja o pravima na odbranu (International Charter of Legal Defence Rights), član 5, 39.373 je broj stranice, kaže: "Svaka osoba mora da ima slobodan izbor u odabiru svog advokata". Član 5: "Rad advokata odbrane mora da bude efikasan. To znači da on ima dužnost da svoj posao obavlja na kompetentan način". Dakle, ovaj kodeks se u velikoj meri zasniva na odnosu poverenja i obavezi poverenja. I na strani 39.370, u članu 13 gde se regulišu dužnosti advokata koje prozlaže iz prava i garancija na pravno zastupanje stoji: "Dužnost advokata prema svom klijentu sastoji se od a) savetovanja, b) preduzimanja onih postojećih pravnih mera koje su neophodne da se zaštite klijent i njegovi interesi i c) da ga zastupa i pomaže mu pred sudovima ili administrativnim organima. Ispunjavajući svoju dužnost, advokat mora uvek da deluje uz punu slobodu, dužnu revnost i hrabrost u skladu sa zakonom, poštujući želje svog klijenta i etiku svoje profesije nerazmišljajući pri tome o ograničenjima ili pritiscima koji bi mogli da dođu od strane vlasti ili javnosti". Zatim, Međunarodna advokatska komora (International Bar Association) i njeni dokumenti. Dogovoreno na konferenciji održano u Nju Delhiju (New Delhi) 1982. godine, tu se radi o raznim pravilima o nezavisnosti pravosudnih organa i nezavisnosti advokata. I ako pogledate stranicu 39.365, pasus u kome se govori o advokatima, u stvari moram to da ispravim, to je na strani 39.365, a dolazi iz Saveta Evrope (Council of Europe), prethodna strana je deo dokumenata iz Međunarodne advokatske komore. Dakle, strana 39.365, Savet Evrope: "Dužnosti advokata prema svojim klijentima obuhvataju a) savetovanje o njihovim pravnim obavezama i pravima", zatim "c) preduzimanje pravnih koraka da se zaštite, poštuju i osnaže prava i interes njihovih klijenata", d) izbegavanje sukoba interesa i e) ne smeju da preuzmu više posla nego što razumno mogu da ga obave". Zatim na stranici 39.363 imamo osnovne principe o ulozi advokata definisane na konferenciji Ujedinjenih

nacija (United Nations) održanoj na Kubi (Cuba) 1990. godine. To je jedna opšta deklaracija standarda. Samo trenutak ... Paragraf 12 na strani 39.361: "Advokati uvek moraju da održavaju čast i poštenje svoje profesije budući da su neophodni za sprovođenje pravde". Član 13: "Dužnosti advokata prema svojim klijentima uključuju davanje saveta, pomoć i zaštitu prava klijenata, unapređivanje pravde, treba da nastoje da promovišu ljudska prava i slobode priznate međunarodnim i nacionalnim pravom i u svakom trenutku treba da deluju slobodno uz neophodnu revnost u skladu sa priznatim standardima i etikom profesije". Zatim, "advokati uvek moraju lojalno da poštuju interese svojih klijenata". Ovde može da se primetiti da u skladu sa svim šta smo ranije videli u vezi sa funkcionisanjem advokata da se ponovo naglašava poštovanje prema klijentu, poštovanje prema predmetu i, dakle, lojalna zaštita interesa klijenta. Takođe, imamo ovde i nacrt principa nezavisnosti pravne profesije, tu nas zanima član 17 na strani 39.357. Reguliše prava i dužnosti advokata koja se tiču nezavisnosti profesije: "Dužnosti advokata prema svom klijentu uključuju davanje saveta, preduzimanje pravnih koraka kako bi se zaštitili klijenti i njegovi interesi, zastupanje klijenata pred sudovima, tribunalima i administrativnim vlastima. Advokat uvek mora da deluje uz neophodnu revnost, neustrašivo, u okviru zakona i u skladu sa željama svog klijenta i ustaljenim standardima i etikom pravne profesije." I ovde takođe imamo još i na stranici 39.346, dužnosti i prava advokata: "Dužnost advokata prema klijentu obuhvata: savet, davanje saveta klijentu o dužnostima, pravima i obavezama i načinu na koji funkcioniše pravni sistem, pomaganje klijentu, zastupanje pred sudovima." Zatim tačka 83: "Advokat prilikom obavljanja svojih dužnosti uvek mora da deluje slobodno, revnosno i neustrašivo u skladu sa željama svog klijenta i ustaljenim pravilima, standardima i etikom svoje profesije, bez pritisaka ili zaustavljanja od strane vlasti ili javnosti". Član 85: "Ni jednom advokat se ne sme pretiti, niti mu se sme izreći kazne upravne, administrativne, ekonomske ili bilo kakve druge sankcije zbog toga što je pomagao svom klijentu ili ga zastupao pred sudovima". Imamo još dokumenata iz Međunarodne

advokatske komore koji nisu deo ovog prethodnog svežnja, to je Međunarodni etički kodeks (International Code of Ethics) iz 1988. godine. Pravilo broj 6 navodi: "Advokati uvek moraju da održavaju odgovarajuće poštovanje prema sudu, neustrašivo moraju da štite interese svojih klijenata bez obzira na eventualne neugodne posledice po njih same ili druge osobe". Zatim u Deklaraciji i opštim principima etike advokata (The Statement of General Principles of Ethics of Lawyers), to je takođe dokument koji dolazi iz Međunarodne advokatske komore, pod tačkom 2 stoji: "Advokati moraju da smatraju da su interesi njihovih klijenata od najveće važnosti uz dužnosti prema sudu, pravdi, moraju da poštuju zakon i da održavaju najviše etičke standarde". Tačka 4: "Advokati ne smeju da se dovedu u situaciju u kojoj će interesi njihovih klijenata da budu u sukobu sa njihovim ličnim interesima, interesima njihovih vlastitih partnera ili drugih klijenata". Dakle, to su ti dodatni dokumenti koji dolaze iz Međunarodne advokatske komore. To je ono šta ja imam, imam tu i kopije za vas. Dakle, mi u ovom trenutku kažemo sledeće: ovde postoji jedna sasvim jasna linija koja određuje kako advokati treba da se ponašaju i kako trebaju da funkcionišu, a to je da moraju da slede želje svog klijenta, bez obzira da li su dodeljeni advokat ili neka druga vrsta advokata, jer kad su oni dodeljeni advokati, nisu advokati suda, nego advokati svakog individualnog optuženog. Tamo leži njihova lojalnost. Mogu da postoje razni aranžmani u kojima postoje i amikusi i drugi advokati koji savetuju sudije. Međutim, ovaj odnos poverenja koji postoji između optuženog i njegovog pravnog zastupnika, ne sme da bude kompromitovan. Ali svi standardi traže od advokata koji se nalaze u našoj situaciji da sledimo ove kodekse i da ne činimo ono čime se takav kodeks krši, jer to nije odgovornost sudija, to je naša odgovornost. I mi smo odgovorni za ono šta radimo Udruženju advokata odbrane ovoga Suda (The Association of Defence Counsel), ono ima disciplinsku komisiju, juče je sudija Bonomi postavio pitanje o tom udruženju. To je udruženje osnovano u saradnji, odnosno nakon konsultacija sa sudijama i takođe postoji zahtev Ujedinjenim nacijama da advokati imaju jedno telo koje je

organizovano u njihovo ime i koje operiše unutar sistema. Prema tome, na jednom sudu poput ovoga smatra se da je važno da advokati odbrane imaju jedno kolektivno telo kojim brane svoje interese, zato što oni rade i sa Sekretarijatom i sa sudijama. Njihov položaj treba da se uzme u obzir i da se poštuje.

SUDIJA BONOMI: Ja to nisam doveo u pitanje, gospodine Kej. Pitao sam na koji način treba da funkcioniše pravno zastupanje.

ADVOKAT KEJ: Ako sam ja dobro shvatio, disciplinska komisija Udruženja advokata odbrane je već izdala jednu izjavu o tome, sad je ovde nemam, mislim da to ide prvo sekretaru, jer oni smatraju da treba da ide tim putem, ali njihov disciplinski komitet je preispitao situaciju i oni su napisali nešto vezi s tim. Ja takođe moram da postupam u skladu sa kodeksom moje vlastite komore, engleske advokatske komore i tamo postoje pravila koja ne postoje u kodeksu ponašanja ovoga Suda. Zato sam vam skrenuo pažnju na one tačke iz mog kodeksa koje me posebno brinu, ukoliko klijent napadne karakter advokata, ukoliko mu ne daje instrukcije i ukoliko postoji sukob. Mi smo na početku cele ove situacije zatražili savet od veća advokatske komore i oni su rekli da advokat može da se dodeli, da advokat treba da pokuša da radi unutar uslova te dodele, ali da može da dođe do situacije, pazite to su reči jednog visokog advokata kome je komitet za etičke standarde dao zadatak da razmotri ovu situaciju, on je rekao "može da dođe do situacije u kojoj advokat jednostavno neće moći dalje da funkcioniše, ukoliko stvari odu predaleko, ukoliko način na koji funkcionišete ili vaš odnos prema optuženom budu tražili da preduzmete taj častan korak povlačenja". Mi smo celu ovu situaciju prosledili Komisiji za profesionalno ponašanje (Council Professional Conduct Committee) engleske advokatske komore u Londonu (London) i mi smo od njih tražili jedno savetodavno mišljenje, budući da je to jedna stvar koja je nama važna, a trebalo bi da je važna i Sudu. Izvinjavam se, sudijo Kvon, nisam vam dozvolio da nešto kažete.

SUDIJA KVON: Nema veze. Gospodine Kej, možete li vi da komentarišete ono šta je optuženi rekao na žalbenoj raspravi 21. oktobra? Ne mogu sada da pronađem evidenciju Sekretarijata, ali u transkriptu je to linija 24, strana 41. On je odgovarao na pitanje predsednika Merona (Meron). Pitanje je bilo koje je najbolje rešenje. On je rekao sledeće, citiram: Pitanje: "Koje je najbolje rešenje?" Odgovor: "Najbolje rešenje i jedino rešenje, prema mom mišljenju, je to da mi vratite moja prava". A zatim je nešto rekao i o takozvanom "stand by" advokatu. Ponovo citiram: "Vaš 'stand by' advokat mene uopšte ne interesuje. Gospodin Kej je ranije bio *amicus curiae*. On i njegove kolege su uz dozvolu Pretresnog veća postavljali pitanja svedocima kad su smatrali da je to potrebno. Što se mene tiče, ja se takvoj praksi uopšte ne protivim. Što se mene tiče, on može da nastavi da radi u tom svojstvu, ako vi smatrate da je to potrebno. On može da nastavi da postavlja pitanja svedocima i obavlja sve druge funkcije".

ADVOKAT KEJ: To je kraj profesionalnog odnosa, ali u jednoj drugoj situaciji i to se upravo odnosi na suštinu pitanja. Optuženi je ponovo pragmatičan, ako mi dozvolite da to kažem. Pre nije bilo nikakvog odnosa i to se nije ticalo njega i njegovog položaja u postupku. Situacija je pre bila sasvim različita. Mi nismo imali njegov mandat i niti smo ikada rekli da smo od njega dobili neki mandat. To, sasvim smišljeno, nikad nije bio deo našeg zadatka. Međutim, sada je problem u tome da smo otišli predaleko, po našem mišljenju, od onda. Jako smo se udaljili od situacije u kojoj smo bili onda i kao rezultat onoga do čega je došlo i sukoba među nama, smatramo da je neprofesionalno, nakon što smo izloženi ovakvim kritikama, da nastavimo da delujemo u bilo kom svojstvu u vezi sa njegovim interesima. Nas jako brine da ponovo nastavimo da radimo u tom svojstvu. Neki novi amikus bi možda mogao da radi na način na koji su radili stari amikusi, jer neće da ima onaj teret koji mi osećamo na našim leđima. Citati koje sam već pročitao i oni o kojima je govorio sudija Kvon, ticali su se situacije amikusa. Mislim da smo takođe čitali transkript od 3. septembra i tu se govorilo o pitanju da li se na

taj način može postići napredak u postupku i to bi funkcionisalo. Međutim, mi smo sada otišli toliko daleko i našli smo se u današnjem položaju gde smo izloženi kritici i gde smo meta napada na profesionalnoj osnovi. Smatramo da ne bi bilo u redu ni pošteno da ostanemo u tom postupku sobzirom na odnose koji postoje između nas i optuženog. I to je nešto što smatramo da predstavlja jednu anatemu u odnosu na postupak i smatramo da je naša dužnost da kažemo da ćemo da se pridržavamo Profesionalnog kodeksa, da treba tako da bude, ali smatramo da je odnos koji sada postoji između nas i njega takav da ne može da se povrati, osim ako bi nas on sam izabrao i imenovao, to je nešto drugo, to je nešto što se tiče ponovne izgradnje odnosa. Mislim da je sudija Kvon juče to pomenuo. Pitali ste da li to može ponovo da se izgradi, ja sam rekao da morate njega da pitate. Naravno, ako on traži moje usluge, ja bih bio na raspolaganju, ne bi bilo nikakvog problema u tom pogledu i to bi značilo da mi on na validan način daje do znanja da mi veruje. Međutim, sobzirom na ono šta se dešavalo poslednjih dana i nedelja, mislim da je prekasno da bismo vratili vreme unazad u pogledu tog odnosa sa njim. Možda u pogledu tih etičkih pitanja o kojima smo tražili da se Pretresno veće izjasni. Pretresno veće može da uzme da sasluša mišljenje jednog *amicus curiae*, jer kao što je predsedavajući sudija rekao, ovo pitanje može da ima brojne implikacije za samo suđenje. Postoje brojni advokati koji su nama poznati i koji su spremni da se izjasne o ovom pitanju na pošten način. I mislim da je jasno da se tu radi o pitanju koje može na ovaj način da se rešava. Pretresno veće može da imenuje određenog poznatog advokata koji će da radi zajedno sa amikusom na tom pitanju. To su naši argumenti u vezi sa ovim pitanjem. Ne znam da li mogu da se pozabavim i nekim drugim temama.

SUDIJA ROBINSON: Ne, hvala, najlepše hvala, gospodine Kej. Gospodine Miloševiću, ja mogu da shvatim ako vi smatrate da ste u jednoj povoljnoj izolovanosti u odnosu na ova pitanja i da ne želite da izlažete vaš stav, ali ako želite da izložite vaš stav, možete to sada da učinite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa, u vezi sa svim ovim pitanjima, ja ću sasvim kratko da kažem nekoliko reči. Naime, od početka, kao što vam je poznato, ja sam imao isti stav. Nisam ga menjao, niti sam bilo koga mogao dovesti u zabludu u pogledu mog stava, a to je bio moj stav da ja sam sebe predstavljam. I smatram da to nije nikakav ekstravagantan stav, naprotiv, da je reč o stavu koji se poziva na minimum garantovanih prava, na kogentne norme međunarodnog prava, znači imperativne norme, *ius cogens*, koje se ne mogu ni na kakav način dovesti u pitanje. Što se ovog konkretnog slučaja tiče, potpuno je jasno da gospodin Kej nije mogao biti u zabludi u pogledu mog stava da ja ne prihvatam advokata. On je uprkos toj činjenici, dakle znajući taj moj kategoričan stav na vaš pritisak što mu kodeks koji je sam citirao izričito zabranjuje, znači na vaš pritisak, prihvatio da protiv mog kategoričnog stava preuzme takvu ulogu. Prema tome, tu je pitanje, naravno, ne samo profesionalne kritike, sa profesionalnog stanovišta nego i sa etičkog stanovišta, jer je to nesumnjivo. Drugo, vi ste, lakše mi je odavde da citiram, to je vaš nalog od 2. novembra, citirali Žalbena veće, u tački 2 vi kažete: "U najmanju ruku taj režim mora biti zasnovan na automatskoj pretpostavci da kada je fizički u mogućnosti da to učini, gospodin Milošević ima vodeću ulogu u izvođenju svojih dokaza" i tako dalje, da bira svedoke koje će pozvati, da ispituje svedoke i tako dalje, da pred Sud iznosi sve valjane zahteve koje želi da iznese, završnu reč i tako dalje. Ovde se u vezi sa pitanjem koje raspravljate, a očigledno nastojite da na neki način definišete ulogu i dalje nekakvog nametnutog advokata čemu se ja i dalje protivim, kategorično, da to učinite onda kada sam ja, ne daj Bože, bolestan, pa, eto, ne mogu da obavljam svoju dužnost. To je na neki način i pritisak da ja, u stvari, ne smem da budem bolestan. A sa druge strane želim da vas opomenem da bi u tom slučaju, ako biste vi odlučili da kad sam ja bolestan nekome drugom date u zadatak da obavlja moje poslove, odnosno zastupa moje interese, hoću da vas posetim na presudu Evropskog suda za ljudska prava (European Court of Human Rights) u slučaju Koloca protiv Italije (Colozza vs. Italy) 1985. godine koji

kaže : “Sud ponovo ponavlja da je pravo optuženog da se sam brani suštinski element fer suđenja.” Dalje u toj presudi kaže, u paragrafu 27: “Mada to nije jasno naglašeno u paragrafu 6, prigovor i svrha presude, opšte uzev, pokazuje da krivično odgovorna osoba ima pravo da uzme učešće u postupku. Štaviše, potparagrafi (c), (d) i (e) paragrafa 3 garantuju svakome ko je krivično odgovoran pravo da samog sebe brani, da ispituje i poziva svedoke na ispitivanje i nemoguće je da se vidi kako može da vrši to svoje pravo ukoliko ne bude prisutan u sudnici.” I dalje u toj presudi kaže Evropski sud: “Optuženi može da se odrekne ovog svog prava, ali da bi to uradio njegova odluka da prestane da zastupa samog sebe mora da bude ustanovljena na nedvosmislen način.” Prema tome, ja želim da još jednom ovde kažem, da se zna i javno i radi zapisnika, da se ja tog svog prava neću odreći. I da ćete vi, ukoliko donesete odluku da u slučaju moje bolesti neko drugi zastupa moje interese, prekršiti ponovo imperativne norme koje niste ovlašćeni da kršite. Ja sam razumeo da pogotovu gospodin Bonomi ima mišljenja da neko drugi treba da procenjuje šta su moji najbolji interesi. Ja smatram da je to isključivo moje pravo da cenim šta su moji najbolji interesi. I drugo, vi ste, gospodine Robinson, pomenuli danas, a čini mi se da je i gospodin Najs juče pomenio da vaša pravila ne pokrivaju slučaj kad se dodeljuje advokatu optuženom koji to ne želi. Pa ja mislim da to nije slučajno. Ne pokrivaju takav slučaj, jer je takav slučaj nezamisliv i u potpunoj suprotnosti sa svim normama međunarodnog prava. Pozivanje na praksu u nekim ekstremnim slučajevima seksualnih delikta gde se to pravo oduzima u cilju zaštite žrtve je potpuno neumesno i nema nikakve veze sa ovim šta se ovde odvija. Tako da smatram da to treba da imate u vidu. Takođe ste, gospodine Robinson, pomenuli da optuženi, citirali ste jedno od pravila, nema pravo da uništi poverenje između sebe i advokata, ja postavljam pitanje kako se može uništiti nešto šta ne postoji? Ja sam odbio advokata pozivajući se na minimum prava koja su mi garantovana. Prema tome, nekakvo poverenje između mene i tog advokata nije moglo ni biti uspostavljeno, jer nikakav kontakt nismo imali. Prema tome, ni takva jedna opaska ne može ni u kom pogledu da se pri-

meni. Ja, zato, imajući u vidu ovo šta je rečeno, dakle da razgovaram sa svedocima, da pozivam svedoke, utvrđujem njihov redosled, ispitujem ih i tako dalje smatram da to mogu da činim, da očekujem da na mene ne vršite pritisak mimo okvira koji su mogući i realni da se te stvari događaju i da ću u toj situaciji onda moći da funkcionišem sasvim normalno. Prema tome, pozivajući se i na ovo šta je Evropski sud, što sam vam maločas citirao, rekao, ja ne vidim nikakvu funkciju koju bi nekakav vaš nametnuti advokat mogao da ima. A pošto ste mi dali priliku da još iskoristim mogućnost da još nešto kažem, sa obzirom da se ovde i kaže "da donosi osnovne strateške odluke u izvođenju dokaza" i tako dalje, to što ste vi citirali Žalbeno veće, želim da vam skrenem pažnju da sam ja 20. februara ove godine, znači toliko meseci unazad, predao oficiru za vezu spisak svedoka za koje insistiram da ih pozovete, ja sam stavio naslov "Spisak neprijateljskih svedoka", dakle to su svedoci koje smatram neprijateljskim svedocima, koje želim ovde da saslušam. I na šta imam, po mom uverenju i po svakom pravu veoma jasno utemeljeno pravo. Pa, pošto je prošlo, znači, od 20. februara do sad veoma dugo vreme i bile su razne komunikacije ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, prekinuo sam vas, jer to se ne tiče teme o kojoj sada raspravljamo, a to je zahtev gospodina Keja. Dakle, molim vas da se ograničite na tu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, onda ću tražiti da na kraju, pre nego što zaključite, mi omogućite da postavim ovaj zahtev, jer na to imam pravo, jer je reč o pripremi, proceduralnim pitanjima i o tome šta se odnosi na moju odbranu.

SUDIJA ROBINSON: Sudija Bonomi ima reč.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Miloševiću, da li možete nešto da mi razjasnite: da li vi kažete da ni u jednom stadijumu suđenja nije postojao bilo kakav radni odnos između vas i gospodina Keja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Naravno da nije. Ja se nikad nisam sastao sa gospodinom Kejom, ako izuzmete činjenicu da smo se videli ovde u ovoj prostoriji. A tačno je ono šta kaže gospodin Kej, da sam u toku unakrsnog ispitivanja ponekad se pozivao na ispravno postavljena pitanja od strane gospodina Keja, gospodina Tapuškovića koji su naizmenično, posle moga unakrsnog ispitivanja prema vašoj odluci i vašem odobrenju, postavljali svedocima pitanja. Ali ja nikada nisam davao instrukcije gospodinu Keju, niti gospodinu Tapuškoviću. Naime, da se ispravim, sreo sam se sa gospodinom Tapuškovićem pošto mu je prestala funkcija i pošto je on, budući da mu je prestala funkcija, kao kulturni čovek, došao u zatvor da se samnom pozdravi. To je jedini put kad sam se sreo sa nekim *amicus curiae*. Ali to je bila njegova kurtoazna poseta, on je završio bio tada svoj mandat, došao je da se pozdravi i otišao za Beograd. Inače, ja nikada nisam imao ni jedan sastanak ni sa gospodinom Kejom, ni sa gospodinom Tapuškovićem.

SUDIJA BONOMI: Hvala.

SUDIJA KVON: Međutim, vaš pomoćnik je imao komunikaciju sa gospodinom Kejom. Vaši saradnici, zar ne?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ovde se svi koji su na neki način angažovani i rade, sreću u tom *defence room* (prostorija za odbranu) komuniciraju, razmenjuju mišljenja i tako dalje. Ja u to ne ulazim, zaista. Niko od mojih saradnika nikad nije imao neku instrukciju da se sreće sa gospodinom Kejom. Čak i ono šta gospodin Kej kaže, kad je govorio o tome, ali nisam smatrao da treba na to da se osvrćem posebno, jer na kraju krajeva nema potrebe da u tom pogledu vršim nikakve ispravke, gospodin Kej je dobio spisak svedoka koji sam ja dao od oficira za vezu, ne od mojih saradnika. Moji saradnici su komunicirali, ja sam komunicirao sa oficirom za vezu koji mi je odredio registar kao neutralni organ. A vama sam ovde rekao kada ste pitali da li ja imam nešto protiv ili ne znam više u kom smislu, ne mogu da se setim tačno kako je bilo pitanje, da li stavljamo na raspolaganje,

rekao da mi, da ja nemam ništa protiv da ono šta sam dao oficiru za vezu može da se koristi.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću. Gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Svakako ovaj zahtev treba da se sagleda u širem kontekstu, jer moramo da planiramo budućnost ovog suđenja uopšte. Drugim rečima, moramo da sagledamo gde se sada nalazimo, uopšteno govoreći. Pre nego što budem govorio o tome i o komentarima optuženog, reći ću još nekoliko stvari, pre nego što zaboravim. Mogu da se složim u jednom pogledu, on to na drugi način izražava, ali on kaže "ne možete da uništite nešto šta nije postojalo", a to je priroda njegovog odnosa sa gospodinom Kejom, jer gospodin Kej je više puta upotrebio reč "klijent" i ja sam gledao u rečenicima, kaže se da je klijent neko ko traži savete advokata. Međutim, optuženi to nikada nije tražio od gospodina Keja i u toj meri gospodin Kej i optuženi se slažu, nikada nije postojao odnos između njih dvojice i ne bavimo se time već se bavimo pitanjem da li gospodin Kej ima pravo da zatraži povlačenje iz postupka. Saslušavši primedbe optuženog i vodeći računa o stadijumu u kome je ovaj postupak, neko bi rekao "treba mu izaći u susret". I dolazimo do pitanja ko vodi ovaj postupak i mislim da moramo da vodimo računa o tom pitanju prilikom rešavanja pitanja gospodina Keja. Možda ne bi bilo loše da se podsetimo koliko smo daleko otišli. Postavljena su tri amikusa da mu se pomogne u argumentaciji, da se iznesu argumenti koje on nije izneo i on je sam objasnio situaciju u kojoj se našao u saradnji sa oficirom za vezu. Međutim, on nije sarađivao sa Sudom, nije hteo da formalno komunicira kao što to čine drugi u postupcima i sa obzirom na to, on je uspeo da održi distancu u odnosu na ovaj postupak. On učestvuje u njemu, međutim do sada to nije radio na odgovarajući način. Ako gledamo unapred i unazad, mi možemo da kažemo da smo došli do stadijuma procedure gde ne samo treba da izađemo u susret optuženom, već treba Pretresno veće takođe da se zabrine za sopstveni autoritet i održavanje tog autoriteta i dostojanstva u svetlu ili uprkos svemu šta je

optuženi do sada počinio. I pre nego što pređem na suštinu moje argumentacije, vodeći računa o ovim opštim komentarima, ako pogledamo u budućnost u skladu sa režimom koji je nametnulo Žalbena veće i ako krenemo od pretpostavke da gospodin Kej ne može da se povuče sa svog položaja, sudija Bonomi je sugerisao jednu faktičku situaciju, ja sugerišem još dve. Najverovatnije, a to je sugerisao i sam optuženi u jednom trenutku, sobzirom na prevelik obim posla i sobzirom na njegovo zdravstveno stanje, on će, recimo, da se razboli. Do tog stadijuma on je zvao svedoke i povukao je svoj signal dat svedocima da ne treba da se odazivaju. Dakle, imaćemo puno svedoka koji će da dolazi i Pretresno veće će da se opusti i da veruje ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, nisam siguran da imamo bilo kakve dokaze da je optuženi dao bilo kakve signale svedocima da ne dođu ovde, pretpostavljam da je to temelj njegovog prigovora i možda možete da povučete taj komentar.

TUŽILAC NAJS: Ne, ja sam o tome govorio već više puta ranije i imam u vidu pitanje koje je sudija Bonomi postavio optuženom. Direktno pitanje je bilo da li želi da se svedoci odazovu, a on nije direktno hteo da odgovori, već je šifrovano odgovorio. Ja verujem da su svedoci mogli u tome da nađu nekakvu naznaku toga da kolektivno ne treba da se odazovu. I ne želim, dakle, to da povučem, čak i ako primenimo pozitivan kontekst reči "signal". To možda nije najbolji način za opisivanje suptilnog načina na koji je to do sada optuženi učinio. A možda neće na taj način da postupa u budućnosti. Uzmimo ove okolnosti u obzir. Nastavlja se suđenje, Pretresno veće se opušta i u jednom trenutku dolazi do potrebe da gospodin Kej odigra jednu veću ulogu i on to odbija, optuženi to odbija, jer nema interesa u tome. Šta će da se desi? Naći ćemo se ponovo u potpuno istoj situaciji kao sada. Druga alternativa koju sam već pomenuo, ali nije mi problem da to ponovim, optuženi vam je rekao, negde sam to u potpunosti zapisao, rekao je da će da poziva svedoke lično i da će lično da ih ispituje. To tek treba da

vidimo. I tek treba da vidimo da li je njegov pristup pozivanju svedoka takav da će ispuniti kriterijume ovoga Suda koji se tiču očuvanja dostojanstva. Sud će da se seti da sam ja postavio pitanje kako može jedan sud da dozvoli optuženom koji sam sebe zastupa da pozove ili da traži da se pozovu svedoci koje naziva "svedocima", koji treba da kažu ovom "nelegalnom Sudu" šta znaju. Dakle, on bi od samog početka imao takav uticaj na sam postupak da bi postalo nemoguće da gospodin Kej interveniše, a treća mogućnost koja proističe iz druge, a mislim da bi bilo interesantno razmisliti o tome u svetlu poslednjih komentara optuženog, to je šta ćemo da uradimo sa svedocima koje on želi da pozove, ali smatra da treba vi da ih pozovete ili da to organizujete da bi ih on unakrsno ispitivao. Da li će on da traži nekakav specijalan režim, ili će da učestvuje gospodin Kej u dovođenju svedoka koji ne žele to da učine, da bi se njima obratilo na jedan učtiviji način putem imenovanog advokata. Dakle, mislim da treba voditi računa o svim tim aspektima prilikom donošenja odluke o ovome. Naši zaključci su sledeći: nema nikakve pravne osnove prema kojoj bi Pretresno veće bilo dužno da prihvati zahtev gospodina Keja. Ono može da ga odbije. Postoje možda pragmatični razlozi za drugačiju odluku i možda ću o tome da govorim kasnije, međutim Pretresno veće će o tome da donese odluku. Pismo gospodina Keja neprikladno je sobzirom na sadržinu i posebno sobzirom na datum i prilikom preispitivanja postaje jasno da sve šta je sadržano u tom pismu je bilo poznato pre ročišta pred Žalbenim većem. Sada možemo samo da razmišljamo kako bi se stvari izmenile da je to pismo upućeno pre tog ročišta ili nakon donošenja odluke, ali ono šta jeste jasno, a šta je sudija Bonomi spomenuo kao mogućnost je to da je jedini dodatni faktor, povrh onoga šta su gospodin Kej i gospođica Higin (Higgins) znali pre ročišta pred Žalbenim većem, javna kritika i druge pritužbe upućene protiv njih. On kaže da se on optužuje za neprofesionalizam i ne želi ovde da bude ukoliko optuženi smatra da je on neprofesionalan. Pa šta onda? Kritika ima. Ja sam do sada uvek ovde sedeo uz glavnu tužiteljicu. Kritika, javna kritika je deo posla kojim se mi bavimo. Ona, ja, sudije, pokojni sudija Mej (May), svi smo mi bili izloženi kri-

tikama, ali to nas nije zaustavilo. Kad je reč o optužbama, dobro sam se setio, skoro sam zaboravio, tužilac, ja i drugi pripadnici tima Tužilaštva bili smo krivično optuženi u Srbiji zato što se tvrdilo da smo pokušali da naudimo optuženom, ne sećam se tačno koja formulacija je bila pripremljena. Međutim, to nas nije zabrinulo, niti nas je to zaustavilo. Mi radimo u ovom pravnom sistemu i mi imamo dužnosti u ovom pravnom sistemu. Suđenja poput ovoga nisu prilike da se dobije dobar publicitet. Ipak, treba se kloniti svakog publiciteta, jer od toga ne može ništa dobro da izađe. Nama se čini, uz dužno poštovanje, ukoliko se sada analizira situacija da sada, gospodin Kej i gospođica Higinis pokušavaju da se izvuku iz ugovora koji su sklopili, a kada su ga sklapali vrlo dobro su znali koji su sve potencijalni problemi sa kojima mogu da budu suočeni. Mislim da ne moram sada da ulazimo u te detalje. Prvobitni nalog Pretresnog veća, svi dopisi Tužilaštva, odgovor tadašnjih amikusa i predlog njihovog modela, sve to jasno daje do znanja da je dodelom advokata trebalo da se reši problem potpune nesaradnje optuženog. I oni su to znali kada su sklopili sporazum sa Sekretarijatom. I osim ukoliko mi ne pokažete neki dokument koji kaže suprotno, ja moram da kažem da njihov ugovor nije bio uslovni ugovor u kom je pisalo "to važi samo ukoliko optuženi bude sarađivao". I to je ugovor koji oni sada ne mogu da raskinu u smislu da se sve strane vrate u situaciju u kojoj su bile ranije. To ne može da se učini iz najmanje tri razloga: prvo, zato što su oni javno izneli štetne tvrdnje o mogućnosti da se sada bilo koji advokat pojavi u ulozi koju oni sada imaju i time su smanjili ili čak smanjili na nulu broj advokata koji bi bili spremni da prihvate posao kog su se oni ranije prihvatili; drugo, oni su izjavili žalbu i to uspešno na prvobitni nalog Pretresnog veća. Ta je žalba rešena povoljno po njih, u korist njihovog stava i treće, oni su već ispitivali svedoke. Vratimo se sada malo unazad. Stvari bi bile drugačije ili su mogle da budu drugačije da je zahtev za povlačenjem iz Predmeta podnet privatno, da su oni rekli "nama je jako žao, međutim nama se čini da mi jednostavno ne možemo da obavljamo svoj posao u datim okolnostima". Međutim, to se nije dogodilo. I moram da priznam da me to jako podseća na jednu od Ezopovih

(Aesop) basni. U nalogu Suda kog smo već gledali, ali valja da se još jednom podsetimo, sasvim jasno stoji da dodeljeni advokat ne ulazi u odnos klijenta i advokata sa optuženim. U tom se delu ja slažem sa optuženim. Od njih se tražilo da njega zastupaju nezavino od onoga šta on eventualno želi, pod uslovom da učine sve šta želi, a siguran sam da oni jesu učinili sve šta su mogli da od njega pokušaju da dobiju uputstva ove ili one vrste. Podsetimo se samog naloga, šta piše: "Zastupati optuženog tako što će da pripremaju i ispituju one svedoke koje dodeljeni advokati smatraju prikladnima da se pozivaju. Zatim, izneti sve argumente o činjeničnim i pravnim pitanjima za koje smatraju da ih treba izneti. Dalje, da od Pretresnog veća traže da donese one naloge za koje smatraju da su neophodni, da im omoguće da na pravilan način iznesu odbranu optuženog, uključujući i izdavnije *subpoena*. Dalje, da sa optuženim razgovaraju o vođenju Odbrane, da pokušaju da dobiju uputstva od njega i da uzmu u obzir poglede koje izražava optuženi, a da pri tom zadržavaju puno pravo da sami odluče kojim će putem da pođu". Gospodin Kej je rekao da nije bilo savetovanja. Međutim, ako koristimo tu reč "savetovanje", onda vidimo da je situacija takva da je gospodin Kej pokušao da se posavetuje. On je otišao optuženom, pokušao da se sa njim posavetuje, a onda je optuženi svojim jednostranim činom pruzrokovao problem koji imamo. Ja sam siguran da su oni sa optuženim pokušali da razgovaraju o vođenju Odbrane, da su oni pokušali da dobiju njegova uputstva i da su pokušali da uzmu u obzir njegove poglede. U nalogu se dalje kaže "advokati treba da deluju u najboljem interesu optuženog". Što to znači? Najbolji interes optuženog u jednom forenzičkom okviru su njegovi najbolji forenzički interesi. To nisu interesi publiciteta, to nisu interesi propagande i za advokata je sasvim moguće ukoliko se ponovo nađe za upravljačem zbog slabog zdravlja optuženog, da pokuša da smisli šta su najbolji forenzički interesi optuženog. Može takođe da se dogodi da prilikom vođenja svoje Odbrane optuženi nije išao za svojim najboljim forenzičkim interesima. Međutim, gospodin Kej i gospođica Higinis neće imati nikakvih problema da ustanove šta su ti interesi. Ipak, valja da se podsetimo da je optuženi u svojim dugim

govorima pred ovim Sudom, moram da pronađem gde to piše, da je optuženi zapravo, što je možda iznenađujuće, bio vrlo pažljiv i da nije objasnio šta su njegovi forenzički, odnosno pravni interesi i situacija. Moramo da pronađem taj pasus, jer njegova retorika se obično ne odnosi na sam Predmet. Evo pogledajte, ako pogledamo njegov poslednji govor, na početku izvođenja dokaza Odbrane, on tamo kaže, na primer, sledeće: "Srpska strana imala je tri cilja koji mogu da se sagledaju kada se analizira cela politička situacija. Prvi je bio da se sačuva jugoslovenska federacija, a zatim, ako to bude moguće, da dobiju pravo na samoopredeljenje, pravo koje su uživali i drugi narodi u Jugoslaviji, a u slučaju da taj cilj ne može da se postigne, onda je cilj da se pronađu načini da se putem pregovora osigura ravnopravan položaj za Srbe u Bosni i Hercegovini". Zatim je o Kosovu je rekao sledeće: "Kad se govori o Kosovu, nema ni jedne trunke dokaza da je tamo počinjen neki zločin, ne samo po nečijem naređenju, nego sa bilo kakvim prethodnim znanjem generala koji su imali komandu. Niti jedan jedini od njih nije imao nikakva saznanja o tome". On zatim kasnije detaljno objašnjava svoju odbranu koja je, da ako neki zločini jesu počinjeni, da su oni već sankcionisani. Prema tome, postoje i drugi pasusi iz njegovih govora koji daju sasvim jasne instrukcije dodeljenom advokatu. Oni znaju šta treba da traže i šta treba da prezentiraju Sudu ako se budu ponovo našli za "upravljajem". Ali vratimo se nalogu ovoga Suda. Tačka 2: "Optuženi može uz dozvolu Pretresnog veća da nastavi da učestvuje aktivno u vođenju svoje Odbrane, uključujući, kad je to prikladno, da ispituje svedoke nakon što ih je ispitao advokat koga je dodelio Sud". Dakle, to je sada obrnuto, zatim optuženi ima pravo da Pretresnom veću podnosi razumne zahteve kako bi mu ono dozvolilo da imenuje advokata. Taj je nalog postojao pre nego što su se gospodin Kej i gospođica Higinis prihvatili posla dodeljenog advokata. I to jasno daje do znanja da su oni i pravnom i u praktičnom smislu "sluge" Suda, iako je njihova dužnost da identifikuju najbolje interese optuženog i da te interese zastupaju, mora se reći da se oni nisu našli u nekoj jedinstvenoj, do sad neviđenoj ulozi za advokate. Ta je uloga poznata u sistemima kontinentalnog prava, a

sada je poznata i u sistemima *common law*, pogotovu ako se radi o slučajevima seksualnog delikta. Pred Žalbenim većem mi je postavljeno pitanje u vreme kad smo još razmatrali prethodni režim, pre nego što je došlo do naloga o tome da se obrne redosled ispitivanja i u vreme kad su zbog razloga koje sam već spomenuo svi svedoci odbijali da dođu. I pitali su me šta će se dogoditi ako ne dođe do promene. Ja sad ne mogu da kažem na kojoj je to strani transkripta bilo, ali sam onda odgovorio da gospodin Kej i gospođica Higinis treba da učine sve što mogu. Treba da pozovu one svedoke koje mogu da pozovu, a ako svedoka bude malo ili ih uopšte ne bude, da je onda do toga došlo zato što je optuženi iskonstruisao ili zato što je on odbijao da sarađuje i onda će optuženi za takvu situaciju moći da krivi samo samoga sebe. Situacija u kojoj će da se nađu gospodin Kej i gospođa Higinis, ukoliko im se ne dozvoli da se povuku iz Predmeta, je ta da će možda biti u situaciji da u jednom trenutku moraju da na aktivan način vode Odbranu. Ukoliko se postave neke prepreke pred svedoke ili ukoliko takve prepreke postavi neko drugi i ukoliko oni rade sve šta mogu, niko ih zbog toga nikada neće kritikovati. Krivični predmeti mogu, potencijalno, da se završe i nakon izvođenja dokaza Tužilaštva. Nije potrebno da se izvode i dokazi Odbrane, ukoliko iz bilo kog razloga optuženi to onemoguću ili se opredeli da svoje dokaze ne izvodi. A sada pravna pitanja. Sudija Bonomi je već sažeo situaciju iz *Predmeta Blagojević*. Paragrafi iz odluka Žalbenog veća na koje mi želimo da se oslonimo su paragraf 27, pri dnu, gde se govori o činjeničnim okolnostima u *Predmetu Blagojević*. Možda je najbolje da pročitam ceo paragraf, iako znam koliko smo već vremena potrošili na ovo. Dakle, paragraf 27: "Žalbeno veće odbija argument žalioca da činjenica da je advokat proveo mnogo vremena i mnogo sati sa žaliocem u Pritvorskoj jedinici (Detention Unit), ne daje nikakve informacije o tome o čemu je razgovarano ili o tome da li je gospodin Blagojević zaista imao priliku da zaista sarađuje sa gospodinom Karnavasom (Michael Karnavas). Žalioac nije imao nikakvih pritužbi pre nego što je dobio obaveštenje da sekretar neće da udovolji njegovom zahtevu za zamenu svog advokata. Pretresno

veće se oslonilo na te dokumente ...

prevodioci: Molimo gospodina Najsa da uspori.

SUDIJA KVON: Gospodine Najs, prevodioci traže od vas da usporite.

TUŽILAC NAJS: Izvinjavam se. Mislio sam da sam usporio, ali teško je pogoditi pravu brzinu kad čovek čita. Staviću i slušalice kako bi bilo lakše prevodiocima da "viknu" na mene. "Žalbeno veće odbija argument žalioaca da su njegovi subjektivni pogledi o tome kako treba voditi suđenje nešto šta treba da nadvlada nad profesionalnim obavezama advokata da deluje u najboljem interesu žalioaca. Advokat ima obavezu da se posavetuje sa žaliocem, ali njega ne vezuju žaliočevi pogledi o tome šta su najbolja sredstva da se postignu ciljevi Odbrane." I ukoliko se dodeljeni advokati u ovom Predmetu ponovo nađu za "upravljačem", onda će taj pravni princip, kako ga je definisalo Žalbeno veće ovoga Suda, biti za njih merodavno. Zatim, paragraf 31: "Žalbeno veće odbija tvrdnju žalioaca da je Pretresno veće na nedovoljan način uzelo u obzir tvrdnju žalioaca da nema nikakvog kontakta sa svojim timom Odbrane od jednog konkretnog datuma. Pretresno veće je razmotrilo okolnosti u kojima je došlo do navodnog prekida komunikacije i zaključilo da je prekid komunikacije rezultat odbijanja žalioaca da komunicira sa svojim advokatom i da je advokat i dalje održavao sve svoje profesionalne obaveze prema žalioacu. Ipak, žalioac taj nalaz ne osporava. Žalbeno veće slaže se sa nalazom Pretresnog veća da je prekid komunikacija bio posledica akcije žalioaca i da je žalioac taj korak preduzeo samo zato da bi mogao da ga koristi kao osnovu za zamenu advokata. Žalbeno veće dalje se slaže sa Pretresnim većem da je takav korak, kao oblik protesta, nedopustiv". Dozvolite mi sada da se vratim, da se pomaknemo iz jednog iskrivljenog osećaja koji se pojavljuje u ovom suđenju zbog razmera u kojima se već izašlo u susret ovom optuženom i situacije u kojoj smo se našli nakon naloga Pretresnog veća i odluke Žalbenog veća. Mi smo bili u situaciji u kojoj je prvobitni nalog Pretresnog veća bio dokument

kog je svako trebao da poštuje. Svako, uključujući i ovog optuženog. Prema tome, on je tada, ako već nije imao obavezujuću dužnost, da već aktivno sarađuje sa gospodinom Kejom, sigurno imao dužnost prema ovom zakonitom Sudu, da ne opstruira suđenje. Sud će na osnovu zapisnika odlučiti o tome da li je on to učinio ili ne. I on može da zaključi da je ono šta je optuženi učinio dovelo do sadašnjeg mišljenja gospodina Keja i gospođice Higinis, njihove neugodne situacije i Sud može da zaključi da je taj potez optuženog bio nedopustiv i da je bio pažljivo isplaniran, kako bi se došlo do situacije spomenute u paragrafu 31, a koji se nalazi u odluci Žalbenog veća vezana za *Predmet Blagojević*. A sada, paragraf 50: "Žalbeno veće odbija tvrdnju žalioaca da je Pretresno veće pogrešilo kada je prihvatilo tvrdnju sekretara da svaki nedostatak poverenja koji žalioac ima prema svom advokatu ne sme da bude važniji nego šteta učinjena pravičnom suđenju. U pobijenoj odluci, Pretresno veće spomenulo je tu tvrdnju koju je izneo sekretar, ali svoju odluku nije zasnovalo na toj tvrdnji. Odluka sekretara da se odbije zahtev žalioaca da mu se dodeli novi advokat i potvrda te odluke od strane Pretresnog veća bili su zasnovani na činjenici da niti jedan od njih nije zaključio da postoji neki objektivni test za zahtev žalioaca da mu se dodeli novi advokat. Budući da nije postojala osnova da se povuče sadašnji advokat, nepotrebna zamena advokata naškodila bi pravu žalioaca da mu pomaže advokat koji dobro poznaje navode protiv njega i koji je već proveo više stotina sati pripremajući njegovu Odbranu. Pretresno veće je, prema tome, smatralo da bi zadržavanje istog dodeljenog advokata ne samo zaštitilo pravo optuženog na pravično suđenje, nego i na ekspeditivno suđenje". U ovom Predmetu, osim ukoliko se optuženi potpuno ne oporavi ili osim ukoliko njegovo zdravstveno stanje nije onakvo kakvim sada izgleda, sigurno će doći do situacije, pogotovu ukoliko optuženi bude želeo sam da priprema sve svoje svedoke, doći će do takvih prekida u suđenju koji će zahtevati potrebu za dodeljenim advoktima. Sve šta stoji u paragrafu 50 odluke iz *Predmeta Blagojević*, a to su principi koji se ne tiču ove činjenice o kojoj sada govorimo,

primenjivaće se u potpunosti i ovde. I konačno, iz presude Žalbenog veća u *Predmetu Blagojević*, kraj paragrafa 51 na stranici 24, tamo gde Žalbeno veće podržava zaključke Pretresnog veća, citiram: "Optuženi nema pravo da unilateralno razori poverenje između advokata i optuženog. Takođe, optuženi nema pravo da tvrdi da je došlo do prekida u komunikaciji, ako je do takvog prekida došlo jednostranim potezima koji obuhvataju odbijanje da se sastane sa advokatom i odbijanje da primi dokumente od advokata, nadajući se da će ti potezi na kraju rezultirati povlačenjem advokata". Mislim da se ovde mogu videti mnoge paralele između činjenica u *Predmetu Blagojević* i činjenica u ovom Predmetu.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, približava se vreme za pauzu.

TUŽILAC NAJS: Ja ću još u vezi sa pravnim pitanjima skrenuti pažnju na jedan pasus iz *Predmeta Barajagviza* (Barayagwiza), to će da bude kraj onoga šta govorim o pravnim pitanjima, ali imaću još nešto da kažem i o praktičnim aranžmanima.

SUDIJA ROBINSON: Molim vas takođe da kažete nešto o argumentima koji su izneti o kodeksima ponašanja.

TUŽILAC NAJS: Svakako.

SUDIJA ROBINSON: Idemo na pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS: Pre nego što spomenem još jedan predmet, želim da spomenem još jedan pasus iz presude Žalbenog veća u *Predmetu Blagojević*. Imajući u vidu da moj uvaženi kolega, gospodin Kej, kaže da taj predmet nije relevantan, ja bih želeo da podsetim Sud da je u *Predmetu Blagojević* upravo došlo do toga da je postavljen zahtev

za povlačenjem advokata iz predmeta po članu 19 Uputstva o dodeli advokata. U paragrafu 53 te odluke govori se uslovima pod kojima se može postaviti zahtev za povlačenjem iz predmeta po članu 9(b) Kodeksa profesionalnog ponašanja. Tamo se navode odredbe iz tog kodeksa, kaže se da "prekid angažmana ili povlačenje se može postići bez materijalne štete po klijenta ili ako" i zatim se navode uslovu u četiri potparagrafa. Prvi nas potparagraf ne zanima, ali u drugom potparagrafu piše "ukoliko klijent insistira na stvarima za koje advokat smatra da su nedopustive ili da nisu pametne, ukoliko klijent na odgovarajući način ne ispuni svoju obavezu prema advokatu u vezi sa njegovim savetima ili zatraži povlačenje ili ukoliko postoje drugi dobri razlozi za povlačenjem advokata". U paragrafu 54, Žalbeno veće je reklo: "U ovakvim okolnostima gde neki žalioac bez opravdanih razloga odbija da ga pravno zastupa dodeljeni advokat, profesionalna dužnost advokata da nastavi da zastupa optuženog i dalje ostaje na snazi". U svim činjeničnim okolnostima koje su razmatrane u ovoj raspravi, bilo od strane Pretresnog veća, bilo od strane mene, dodeljeni advokat bi ostao u situaciji koja je upravo sažeta u paragrafu 54, jer tada bismo bili u situaciji u kojoj žalioac bez opravdanja pruža otpor pravnom zastupanju. Međutim, to samo po sebi ne oslobađa obaveze dodeljenog advokata da nastavi da ispunjava svoje dužnosti. To je predmet Barajagviza sa Međunarodnog suda za Ruandu (ICTR, International Criminal Tribunal for Rwanda) koji vam je sigurno poznat, bavio se optuženim koji je odbio da dođe u sudnicu. I tamo se postavilo pitanje da li ta činjenica i uputstva koje je dao advokatu, opravdavaju povlačenje advokata. Odgovor je ne. U paragrafu 24 presude Pretresnog veća stoji sledeće, na sažet način. "U ovim okolnostima gospodin Barajagviza zapravo bojkotuje sud Ujedinjenih nacija. On se opredelio ne samo da ne prisustvuje suđenju, nego i da ne da nikakva uputstva o tome kako bi trebalo njega da zastupa na suđenju, niti je dao uputstva u vezi sa konkretnim detaljima svoje strategije. U takvoj situaciji njegovi advokati ne mogu jednostavno da slede njegove 'instrukcije' da ga ne brane. Takva uputstva, po mišljenju Pretresnog veća, mogu da se shvate samo kao pokušaj da

se opstruira pravosudni postupak. U takvoj situaciji ne može razumno da se tvrdi da advokat ima obavezu da sledi takva uputstva i da ako takva uputstva ne sledi, da to onda predstavlja osnovu za povlačenjem iz predmeta." Primenjivost ovog upadljivog teksta, sasvim je jasna u pogledu činjenica iz ovog Predmeta, posebno sa obzirom na eksplicitno shvatanje gospodina Keja o njegovoj dužnosti sada kada je izmenjen redosled ispitivanja.

SUDIJA ROBINSON: Pre nego što nastavite o slučaju Barajgaviza, presuda koju ste citirali, mislim da je to bila odluka Pretresnog veća.

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA ROBINSON: Znači da je onda to otišlo pred Žalbeno veće?

TUŽILAC NAJS: Da, mislim da je tako.

SUDIJA ROBINSON: Pitam se da li je Žalbeno veće to potvrdilo?

TUŽILAC NAJS: Proveriću to. Dakle, govorio sam o shvatanju gospodina Keja o njegovim dužnostima kao imenovanog advokata, sobzirom na izmenjen redosled ispitivanja svedoka, jer on je jasno rekao u svom objašnjenju da će postavljati pitanja samo ako dobije uputstva da to učini ili ukoliko nema protivljenja tome. Možda nisam sasvim dobro rezimirao ono šta je rekao. Međutim, u svakom slučaju on nije smatrao da može slobodno da primenjuje sopstveni sud i da najpre treba da dobije instrukcije optuženog. Nadam se da to zadovoljava zabrinutost sudije Bonomija. Da li sam to dobro sažeo?

ADVOKAT KEJ: Samo da pojasnim nešto: Barajgaviza nije podneo žalbu, a pitanje da li je dao dovoljno jasne instrukcije svom advokatu da se povuče postavljeno je pred Pretresnim većem. On je naknadno to učinio, advokat se povukao i onda je došao novi dodeljeni advokat koji nije uložio žalbu. Gospođica Higgins poznaje nekoga ko

je radio u tom predmetu i zato sam pretpostavio da vam ovo može biti korisno.

SUDIJA ROBINSON: Hvala. Gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Dakle, vraćamo se na to da je gospodin Kej pominjao eksplicitne instrukcije koje je morao da dobije. Mi smo dobili ovde više dokumenata, više profesionalnih kodeksa i pokušali smo da ih maksimalno istražimo.

SUDIJA BONOMI: Pre nego što nastavite, nema ništa nerazumno u odgovoru gospodina Keja, da bi on najpre sledio instrukcije optuženog i on je to dao u kontekstu u kome se nada da bi dobio priliku da dobije njegova uputstva. To nije nerazumno i to je sasvim u skladu sa nalogom o modalitetima.

TUŽILAC NAJS: Da, svakako. On treba najpre da to učini. Međutim, ukoliko je prilično jasno, da ne kažemo čak i potpuno jasno na osnovu onoga šta je rekao sam optuženi da on neće davati takva uputstva, onda on mora da primenjuje sopstveni sud ili neće da vrši dužnost koja se od njega zahteva. Optuženi nije rekao ništa ni na jedan način šta bi moglo da nas navede na pomisao da ako se on razboli ili da iz nekog drugog razloga ne može sam da vodi postupak, daće instrukciju gospodinu Keju ili bilo kome drugom. Kada razmotrimo Profesionalne kodekse, naravno nismo mogli da uđemo u sve detalje, ali u svakom slučaju smatramo da je moguće govoriti o njima na zadovoljavajući način prilično uopšteno. Zabrinutosti gospodina Keja tiču se konflikta interesa i tvrdnje da on postoji, prekid komunikacija, da on ne dobija instrukcije. Najpre kodeksi, kako ovog Međunarodnog suda, tako i Advokatske komore Engleske i Velsa (Bar Council of England and Wales), kao i Škotske (Scotland) se ne bave tim pitanjem. Mislim da je sudija Bonomi to jasno rekao. Drugo pitanje tiče se sukoba interesa i činjenice da nas to konkretno ovde ne zanima, jer obično se konflikt interesa postavlja u pogledu nezavisnosti osobe koju neko zastupa. Dakle, ako to proanaliziramo,

možemo da zaključimo da se zabrinutost tiče prekida odnosa sa nekim koga gospodin Kej naziva svojim klijentom i to ga dovodi u nepriliku kao i činjenica da ne dobija upustva. Međutim, kao što smo već rekli, na osnovu mojih komentara i na osnovu onoga šta je sam optuženi potvrdio, ne postoji nikakav odnos između klijenta i advokata u ovom slučaju. Dakle, pojam prekida odnosa, kao što je rekao optuženi je irelevantan. Takođe nema nikakog razloga da se očekuje da će optuženi početi da daje instrukcije, a Pretresno veće će izdati nalog u očekivanju da je tako nešto malo verovatno, verovatno ili možda i izvesno. Dakle, ovde ne možemo da primenjujemo te kodekse osim ako bismo iz njih izveli neke opšte principe koje eventualno krše gospodin Kej ili gospođica Higinis, utoliko pre što su prihvatili ulogu dodeljenog advokata i u svetlu onoga šta se u međuvremenu desilo. Međutim, odgovor je da sve šta se do sada desilo u međuvremenu, nije jasno identifikovano na način da se može reći da oni krše neki bitan opšti princip i zaista, takvi principi nisu kršeni u ovom slučaju. U dokumentima koje smo dobili, dokumenti broj 4 koji se tiču Profesionalnog kodeksa za advokate iz Evropske unije, nemam ovde broj Sekretarijata, ali hoću da ukažem na stranu 5, gde se kaže "da funkcija advokata podrazumeva brojne pravne i moralne obaveze koje su ponekad naizgled u međusobnom konfliktu u pogledu klijenta. Sudovi i drugi autoriteti pred kojima se advokat pojavljuje mogu da to ustanove", a zatim se kaže, "javnost pred kojom se mora vršiti dužnost na profesionalan, slobodan i nezavisan način predstavlja ključno sredstvo očuvanja ljudskih prava i drugih interesa društva". Zatim idemo na stranicu 8, paragraf 24: "Poštovanje pravila drugih advokatskih komora i udruženja u skladu sa pravilima Evropske unije (European Union) i evropskog ekonomskog područja, advokata iz druge zemlje članice može da se nađe u situaciji da mora da se pridržava pravilnika advokatske komore ili udruženja zemlje domaćina. Advokati imaju dužnost da se informišu o pravilima koja će se ticati njihovog rada". Dakle, treba imati u vidu da sve šta je danas pomenuto, bilo je poznato gospodinu Keju pre nego što je prihvatio ovo imenovanje. Prema tome, ako se sada gospodin Kej oslanja na relevantne delove različitih kodeksa pon-

ašanja, treba da zna da je to mogao da učini i u vreme kada je donosio odluku. I u tom slučaju Pretresno veće je možda moglo da donese drugačiju odluku, a danas bi ovim postupanjem manevarski prostor Pretresnog veća bio sužen. Na stranici 9, paragraf 2.7 ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, taj pragmatizam sam po sebi ne predstavlja dovoljnu bazu da bi se zadržao gospodin Kej, zar ne? Činjenica da bi u tom slučaju manevarski prostor Pretresnog veća bio sužen.

TUŽILAC NAJS: Nisam siguran da je pragmatizam nužno jedini način da se to opiše, a nisam siguran ni da je to irelevantno. Sa obzirom na istorijat ovog Predmeta, možemo da kažemo da pored dužnosti Pretresnog veća da obezbedi javno i pravično suđenje optuženom i tu se svi slažemo, drugi interes koji sam ja danas pominjao, a to je autoritet i dostojanstvo ovog Suda takođe treba imati u vidu. A u sklopu prvog interesa takođe postoji potreba da se blagovremeno okonča ovo suđenje. Ukoliko je stav takav da uprkos izraženim željama advokata moguće tražiti od njih da ostanu u ovom postupku dok neki drugi imenovani advokat, ako se postavi, to će da podrazumeva brojne praktične posledice i mislim da tako nešto može da utiče na odluku Pretresnog veća. Dakle, u toj meri ne slažem se sa vašim komentaram, časni Sude.

SUDIJA ROBINSON: Hvala.

TUŽILAC NAJS: I ako nađem relevantan deo relevantnog kodeksa, u jednoj od odredbi kaže se da advokat mora da postupi čim prepozna određeni problem, a ne naknadno. Kasnije ću možda da se vratim na to. Rečeno mi je da vam nisam dao dobre stranice i hoću da vam kažem da zapravo govorim o paragrafu 2.7, a broj Sekretarijata je 39.403. Čitam: "Interes klijenta, uz dužno poštovanje svih pravnih pravila i profesionalnog ponašanja, advokat mora uvek da postupa u najboljem interesu svog klijenta i da stavlja te interese ispred sopstvenih interesa ili interesa svojih kolega iz iste pravne profesije". Iz tih razloga nije teško gospodinu Keju da odredi koji su

najbolji interesi osobe koju on opisuje kao njegovog klijenta. Zatim, imamo broj 3, odnosi sa klijentima: "Advokat neće voditi predmet za stranku osim prema instrukcijama. Međutim, on može da postupa u predmetu za koji je dobio instrukcije od drugog advokata koji zasupa tu stranu ili u slučaju da je nadležno telo njega imenovalo na tu dužnost". Dakle, ovde imamo utisak da ova odredba se odnosi na stav pruzet iz sistema građanskog prava, gde se smatra da je prikladno imenovati advokata. Zatim, pri kraju ove stranice 32, imamo paragraf o konfliktu interesa. Zapravo mislim da to neće da vam bude korisno. Jutros sam saznao, časni Sude, od osoba koje poznaju sistem u bivšoj Jugoslaviji, u Bosni i Hercegovini, da pravila koja se tiču profesije advokata ne pominju nesaradnju optuženog kao validan razlog da se advokat povuče, ako je već bio imenovan. I juče ili danas, vi ste, časni Sude, pominjali činjenicu da bi u ovakvom predmetu na tom prostoru automatski došlo do dodele advokata. Takođe, hoću da kažem i da je u SRJ na snazi Zakon o konfliktu interesa, to je rešeno jednim zakonom, međutim u odredbi o konfliktu interesa uopšte se i ne pominje optuženi. Takođe mi je rečeno i mislim da sam to i pomenuo u raspravi o ovoj temi ili pred Pretresnim većem ili Žalbenim većem, da u bivšoj Jugoslaviji ne postoji pojam nesaradnje. Radi se o drugom sistemu u kojem ne postoji u praksi situacija nesaradnje i zbog toga se zakonodavstvo time ne bavi, kao ni profesionalni kodeksi. Mi smo bili u situaciji da istražimo delove nemačkih kodeksa, međutim nemam pri ruci primerke za strane u postupku. Ako sam dobro shvatio i kako su mi rekli, u Nemačkoj (Germany) optuženi nema pravo na promenu advokata ukoliko ima nametnutog advokata i jedan predsedavajući nemačkog suda će da zameni nametnutog advokata samo ukoliko postoje konkretne činjenice koje upućuju na prekid odnosa poverenja i ukoliko sprovođenje pravde neće time da bude oštećeno. Ako pogledamo druge kodekse možemo da utvrdimo da se svi zasnivaju na kosensualnom odnosu između klijenta i advokata, prema tome to se ne primenjuje za činjenice vezane za ovaj predmet. I ponavljam, da je to bilo prikladno, u tom slučaju gospođica Higinis i gospodine Kej nije trebalo da se prihvate tog zadatka u trenutku kad

je to od njih traženo. Pokrenuću još nekoliko pitanja i uskoro ću da završim svoje izlaganje. Pravni položaj optuženog u skladu sa nalogom Žalbenog veća, o tome se juče govorilo, mislim da je diskusiju pokrenuo predsedavajući sudija Robinson i to se zasnivalo na pretpostavci da će optuženom da se dozvoli da pripremi sve svoje svedoke. Međutim, to se ne kaže eksplicitno u odluci Žalbenog veća, nego se govori o pripremi svedoka. Ne znam da li Pretresno veće želi da skrenem pažnju Pretresnog veća na taj deo teksta pre nego što nastavimo, to se nalazi pri kraju odluke, stranice 15 i 16 i tu piše, u paragrafu 19, peti red na engleskom: "U najmanju ruku taj režim mora da bude zasnovan na automatskoj pretpostavci da kada je u mogućnosti da to fizički učini, gospodin Milošević ima vodeću ulogu u izvođenju svojih dokaza, da bira koje će svedoke da pozove, da ispituje svedoke pre dodeljenog advokata, da pred Sud iznosi sve valjane zahteve koje želi, da iznese završnu reč nakon što Odbrana iznese svoje dokaze i da donosi osnovne strateške odluke o izvođenju dokaza Odbrane. Međutim, pretpostavka se samo toga tiče i pretpostavka je samo jedna pretpostavka. U sadašnjim okolnostima gde je gospodin Milošević dovoljno dobro da bi u toku dva dana iznosio uvodnu reč, ne bi trebalo da se ograniči tako dramatično iz razloga lošeg zdravstvenog stanja. Žalbeno veće međutim teško da može da predvidi mnoštvo zdravstvenih poteškoća do kojih može ubuduće da dođe ili da iskoristi ovu priliku da utvrdi odgovarajući niz mera koje mogu da se primene u svakoj mogućoj situaciji. Prema tome, prepušta se Pretresnom veću da prema svom mudrom nađenju oprezno vodi suđenje, balansirajući između toga da sa jedne strane dozvoli gospodinu Miloševiću da ostvari svoje fundamentalno pravo da sam sebe zastupa i da, sa druge strane, zaštiti osnovne interese Međunarodnog suda tako što će razumno i ekspeditivno da rešava probleme koji se nalaze pred njim". Mislim da ne moram da čitam dalje tekst, osim da kažem da se u paragrafu 21 ponavlja da Pretresno veće može da donese naloge koji će omogućiti nastavak postupka, ako je to potrebno. Možda bi moglo da se kaže da Žalbeno veće nije govorilo o pitanju pripreme svedoka, jer to je nešto od onoga šta je sam optuženi rekao

Žalbenom veću o tome šta on smatra šta su njegova prava. I zato se ja slažem, mi moramo ovo pitanje da sagledamo u širem kontekstu nego što to kaže gospodin Kej ili optuženi, jer optuženi je vrlo pažljivo zadržao svoje pravo na položaj kako bi naterao Pretresno veće da ga ne tera da radi više od tri dana nedeljno. Bojim se da nemam ovde stranicu transkripta, ovde piše samo stranica 27, to nije puni broj stranice. Da, stranica 40 transkripta. On ovde kaže sledeće: "Ja sam vas upozorio, gospodine Meron, poslednji put kad smo o tome razgovarali i kad smo govorili o tome da je meni dato tri meseca za pripremu, u poređenu sa nekoliko godina koliko je imala druga strana. Ja sam tada skrenuo vašu pažnju konkretno na postojeću odluku doktora da mogu da radim samo tri dana nedeljno. To vreme je veoma kratko. Vi ste u to vreme rekli da ćete preispitati sve to,, međutim to nakon toga nije preispitano." Gospođica Grejem (Graham) mi kaže da su brojevi stranica ispravni, ja sam mislio da će broj da bude mnogo veći, zaboravio sam da žalbeni postupak počinje od "1". Zatim, na strani 41, red 6, on kaže: "Sa tim u vezi hoću da kažem da kada je poštovano pravilo od tri radna dana, da tada treba imati na umu da su to ne samo tri dana koja se provedu u sudnici, nego uopšte, tri radna dana. To nije uzeto u obzir. Međutim, tada nije bilo problema, vratiću se na to kasnije".

SUDIJA KVON: Možete li da mi date datum te rasprave?

TUŽILAC NAJS: 21. oktobar. Zatim, na stranici 47, pri dnu, red 21. stoji: "To je uzrokovalo stres, nedostatak sna i druge probleme i potpuno nepoštovanje pravila da mi je dozvoljeno da radim samo tri dana nedeljno. To je dovelo do povišnja mog krvnog pritiska. Drugim rečima, Pretresno veće je to uzrokovalo svojom odlukom i činjenicom da su mi postavili nerazumne rokove". Zatim na stranici 49, on je spomenuo nešto šta sam ja rekao: "Čak je i gospodin Najš, kada je izlagao svoje argumente pred Pretresnim većem, pokušao da ishodi da ne dobijem produženje roka. Rekavši da sam radio veoma efikano i da ne treba produžiti raspravu na više od tri dana nedeljno". Na stranici 51 on govori o tome kako mu je bilo dovol-

jeno da prima svedoke tokom letnjeg sudskog raspusta na osnovu režima rada od tri dana nedeljno. Zatim, stranica 52, red sedmi, on kaže sledeće: "Ja verujem da mi možemo da održimo dinamiku od tri radna dana nedeljno, uz opažanje da tu i tamo treba da imam kakvu slobodnu nedelju kako bih pripremio svedoke koje nameravam da pozovem. To bi bio sasvim razuman vremenski raspored koji bi nam omogućio da na sasvim normalan način vodimo ovaj postupak".

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, čuo sam vaše argumente i ja smatram da je vaša interpretacija paragrafa 19 odluke Žalbenog veća podložna raznim tumačenjima. Ja ne bih zaključio da sama činjenica da Žalbeno veće nije eksplicitno spomenulo da optuženi ima pravo da priprema svedoke, da ona znači da Žalbeno veće nije nameravalo da predvidi tako nešto. Pogledajte, na primer, paragraf 20: "Žalbeno veće naglašava sledeće: u praksi, ako se sve bude odvijalo kako treba, suđenje bi trebalo da se nastavi uglavnom onako kako je teklo kad je gospodin Milošević bio zdrav." Za mene to znači da mu se vraćaju svi aspekti prezentacije i pripreme Odbrane.

TUŽILAC NAJS: Ja sam, naravno, razmišljao o tome i pitao sam se da li je to slučajan propust ili ne, ali mislim da sledeća rečenica može da dovede do suprotnog zaključka, ako se naglasak stavi na jednu reč. Reč je "laik". Tu stoji: "Laičkom posmatraču razlika možda uopšte neće da bude primetna, ali, u svakom slučaju, ukoliko Pretresno veće zaključi da ...

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak, upravo mi kažu da moramo da završimo u 13.45.

TUŽILAC NAJS: U redu. Ali u svakom slučaju Pretresno veće će možda da se nađe u situaciji da mora da radi po vremenskom rasporedu za koji nam optuženi sada kaže ili će da nam kaže kada mu to bude odgovaralo, da to treba da bude tri dana nedeljno ili samo dan i po ili čak samo jedan dan. Žalbeno veće je o tome razmišljalo

i dobilo je veoma nezadovoljavajuće odgovore od optuženog, a gospodin Kej je, čini mi se pristao na koncesiju da će možda morati da se smanji na dva dana nedeljno. Ja ovo spominjem iz sledećeg razloga: ukoliko se zadrži dodeljeni advokat, ali ako bude imao sekundarnu, a ne primarnu ulogu, onda će dodeljeni advokat, naravno, stajati na raspolaganju da priprema svedoke i na taj način da maksimalno iskoristi vreme koje stoji na raspolaganju optuženom u sudnici. Ali problem sa ovime je taj da tako nešto traži saradnju optuženog, a ne znamo da li će do takve saradnje doći.

SUDIJA ROBINSON: Koja bi onda bila korist od dodeljenog advokata? On bi, znači, pripremao svedoke koje bi onda kasnije ispitivao optuženi?

TUŽILAC NAJS: Ukoliko optuženi odbije na bilo koji način da da do znanja o kojim temama treba pripremiti svedoke, onda će to tako da bude, ništa ne može da se učini, to je njegov izbor. Mi moramo da se vratimo nazad na činjenicu da ovaj optuženi pokušava da kontroliše ovo suđenje na taj način što se tvrdoglavo drži svojih stavova i to na svaki način. Moramo da se vratimo u realnost i da kažemo da nije realno to da on pokušava da vodi Odbranu u ovom Predmetu koji je toliko kompleksan, toliko veliki, bez ikakve pomoći. I on sada tu situaciju pokušava da koristi u svoju korist. Pogledajmo sada tačno šta bi dodeljeni advokat mogao da radi, ukoliko bude dodeljen. Pogledajmo kakva je pravna situacija optuženog: Pretresno veće je već čulo šta je rečeno o tempu rada. Vidi se šta je reklo Žalbeno veće. Ja razumem da može da se tumači da Žalbeno veće nije spomenulo sve teme jednostavno zbog previda. Međutim, ja pozivam Sud da ima na umu šta sve piše u transkriptu, šta je rečeno na samoj raspravi kad se govorilo o vremenskom rasporedu. Koje opcije sada stoje pred Pretresnim većem? Gospodin Kej, iznoseći svoje argumente je u više navrata sugerisao da bi sva ovlašćenja trebalo dati optuženom i da je on jedini koji treba da određuje šta će da se dogodi. Gospodin Kej je rekao da optuženi nije opstruirao prvih pet svedoka, ali da je njihov zadatak bio nemoguć, a ja bih uz dužno

poštovanje rekao da to uopšte nije istina, ukoliko oni na čistan i pravilan način izvrše naloge ovoga Suda. Vidim šta je gospodin Kej rekao Žalbenom veću kad je govorio o tome da mu je bio šok kada ste mu vi rekli da prvi postavlja pitanja, jer ste vi na taj način obrnuli redosled koji je on predložio. U sudovima advokati i svi drugi, uključujući i optuženog, moraju da ispoštuju legitimne odluke koje su donete. I na kraju argumenata gospodina Keja, čini se da svaki put kada optuženi učini nešto što opstruira suđenje ili što možda ne rezultira sasvim harmoničnim odnosom sa gospodinom Kejom, niko ne može ništa više da učini osim da kontrolu nad suđenjem vrati u ruke optuženom. To ne može da bude tačno. Kako da se reši ovaj problem? Mi tvrdimo da nema nikakve pravne osnove koja bi primorala ovo Pretresno veće da oslobodi gospodina Keja i gospođu Higin njihovih obaveza. Naravno, niko ne želi da neko radi nešto šta on ne želi da radi. Sama činjenica da je izražena jedna takva želja sigurno će imati neku težinu, čak značajnu težinu pred ovim Pretresnim većem. Međutim, mi smatramo da ovo Pretresno veće mora da odluči da li postoji još neka korisna funkcija koju dodeljeni advokat može da obavlja, bilo sada, bilo u nekom budućem trenutku, ukoliko se stvari budu odvijale na način na koji očekujemo da će se razvijati. Sada bi oni mogli da postavljaju dodatna pitanja svedocima koje pozove optuženi. Zapravo, pre svega oni bi mogli da učestvuju u pripremanju svedoka, ako bi optuženi bio spreman da saraduje i bude realističan. To bi bila jedna vrlo korisna funkcija za njih, to je nešto šta bi moglo da se obavi van sudnice. Na taj način oni ne bi bili izloženi onoj vrsti javne kritike koju smatraju neudobnom za njih. Smatram da nema nikakvog stvarnog razloga da se postavljaju dodatna pitanja, ako optuženi sedi za "upravljačem" i smatra da nema potrebe da se postavljaju dodatna pitanja. Ovaj optuženi je pokazao da je u stanju da učestvuje u forenzičkom postupku pred ovim Sudom. Dodeljeni advokati mogle bi da budu od koristi ovom Sudu ukoliko zbog ovog i onog razloga optuženi ne bude u mogućnosti ili mu ne bude dozvoljeno da sam izvodi dokaze. Onda se dolazi do sledećeg pitanja: prvo, hoće li on da preduzme neke korake nesaradnje ili opstrukcije koje će gospodinu Keju

onemogućiti da obavlja svoj posao zbog etičkih bojazni koje ima, jer, iskreno govoreći, ako je to situacija u kojoj ćemo ponovo da se nađemo, teško je videti onda u čemu je vrednost dodeljenog advokata? Postoji li neka funkcija koju oni mogu da obavljaju u iznošenju pravnih argumenata. Ovde se nalazi profesor MekKormak (McCormack) koji je tu da bi se bavio detaljno pravnim pitanjima. Mi znamo da je do sada optuženi sa zadovoljstvom izjavljivao da nikada neće da postavi ni jedan procesni zahtev. Međutim, u jednom trenutku moramo da se zapitamo da li čovek tolike inteligencije koji tako dobro shvata ovaj sistem, zašto bi njemu trebalo da se da dodatna olakšica koju ne dobijaju oni drugi koji se sami brane, da drugi ljudi za njega postavljaju zahteve? Na primer, kad biste vi uveli novi režim za vođenje ovog postupka koji njemu u potpunosti ne odgovara, zašto onda on ne bi baš, kao i svi drugi, podneo vama zahtev za dozvolu da izjavi žalbu, a ako to ne učini, onda nalog ostaje ne snazi. Zašto prema njemu treba da se postavlja na takav način, kada je on neko ko je doveo gospodina Keja i gospođu Higinis u težak položaj? Naravno, oni su uvek u teškom položaju, ali ...

SUDIJA BONOMI: Čini mi se da rezultat tog poteza govori sam za sebe. Mislim da ne može da se kritikuje advokat kog je imenovao Sud zato što je izveo žalbu i što je u toj žalbi uspeo. On je radio u interesu svog klijenta i to je učinio sasvim odlično.

TUŽILAC NAJS: Da, tom prilikom da, to prihvatam. Međutim i dalje ostaje pitanje koliko daleko treba izlaziti u susret jednom optuženom koji se ponaša na način na koji se ponaša? Koliko mu treba izlaziti u susret u onim stvarima koje on sam može da obavi?

SUDIJA BONOMI: Ali vi sada ne govorite o problemu do kog bi moglo da dođe, a to je problem zdravstvenog stanja. To je situacija zbog koje mi sve ovo i raspravljamo. Da li vi kažete da u takvoj situaciji ne bi imalo smisla zadržati usluge gospodina Keja i gospođice Higinis?

TUŽILAC NAJS: Po našem mišljenju, a tako je i prvobitni nalog trebao da funkcioniše, uvek ovi advokati mogu da imaju korisnu ulogu da vode Odbranu u slučajevima kada optuženi sam, zbog svog zdravstvenog stanja, to neće moći da čini. Advokat onda treba da poziva svedoke, priprema svedoke i ispituje ih. Mene ovde brine nešto drugo, ono šta je danas ovde rečeno o nepremostivim poteškoćama koje, prema rečima gospodina Keja, njega sprečavaju da to radi zato što ne može da dobije uputstva. Mi smatramo da njegove opservacije u ovom kontekstu nisu primenjive, jer on nikad nije imao obavezu da dobije uputstva, od njega se to nije očekivalo, međutim on je tako izrazio svoj položaj. Ukoliko on uspe i vas u to da uveri, onda je teško uvideti kakva bi to bila rezidualna funkcija dodeljenih advokata. Ja bih, uz dužno poštovanje, želeo da vas podsetim da je naše shvatanje situacije predložene vašim nalogom takvo da dodeljenog advokata ne bi trebao da brine nedostatak komunikacije sa optuženim, ne bi trebala da ga brine činjenica da optuženi ne želi da sarađuje. On bi jednostavno trebao sam da pozove svedoke, priprema ih i ispituje ih. Ukoliko svedoci iz ovog ili onog razloga odbiju da dođu, onda on ne treba da kaže da mora da se povuče. Onda će on jednostavno da kaže da je učinio sve šta je mogao. Problem sa sadašnjom situacijom u svetlu onoga šta su gospodin Kej i gospođica Higinis rekli juče i danas, problem je to da ukoliko se on ponovo nađe u istoj situaciji, da će on ponovo da zadrži isti status, da će on tada ponovo da kaže da on ne može da radi. I to je pravi problem. Ako stvar sagledamo u širem kontekstu, mi, uz dužno poštovanje, pozivamo vas da rešenje ovog problema tražite ne samo u dugoročnom cilju da se ovaj Predmet završi u nekom razumnom vremenskom roku, nego da u svakom slučaju Pretresno veće razmotri i činjenicu da li je utvrđivanje konačnog datuma za završetak ovog suđenja i organizovanje modaliteta koji bi pomogli da se to ostvari, da li je to možda način da se reši ovaj problem, jer optuženi stvara probleme sa vremenskim rasporedom time što ne koristi advokate, želi sam sve da radi i što na kraju radi toliko teško da mu bude loše? U jednom trenutku se ta kombinacija opstruktivnih faktora mora da reši i mora da se reši tako što će

optuženom da se kaže "vi ćete imati toliko i toliko vremena. Vi to vreme možete da iskoristite na onaj način na koji ste odabrali da ga koristite za izvođenje vaših dokaza i onda će stvari tako da funkcionišu", jer ako se to ne dogodi, onda gotovo sve aspekte ovog suđenja ne kontroliše Sud i pravni interesi nego sam optuženi. Naš položaj, odgovarajući sudiji Bonomiju, je to da gospodinu Keju i gospođici Higins ne treba dozvoliti da se povuku.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Najs. Gospodine Kej.

ADVOKAT KEJ: Ja imam dosta dugačak odgovor, trebaće mi pola sata. Znam da ova sudnica nije dostupna.

SUDIJA ROBINSON: Ja sam se ipak nadao da ćemo danas da završimo sa tim, kako bismo sutra mogli da nastavimo sa saslušavanjem svedoka.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Obratiću se gospodinu Miloševiću. Gospodine Miloševiću, svedok kog imate za sutra, koliko mislite da će vam trebati za njegovo svedočenje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa to je jedna od hitnih stvari koje sam želeo da postavim, gospodine Robinson. Danas je bio predviđen dan kad ja pripremam tog svedoka. Očigledno, bez moje krivice, taj dan je potrošen na nešto drugo. Prema tome, ja tražim od vas da mi omogućite da ja sutra pripremim tog svedoka, a da on svedoči iduće nedelje. To je jedna stvar koja je sasvim konkretna. Druga stvar, vi ste svesni činjenica da ja dva meseca nisam imao nikakve kontakte sa svedocima. Ja sam počeo da ih uspostavljam odmah nakon odluke Žalbenog veća, gde mi je vraćeno pravo da svedoke pozivam i ispitujem. Meni treba jedno nedelju dana za jednu tranziciju sa stanja u kome nisam imao nikakve kontakte, da bih pripremio prvi talas tih svedoka koji treba ovde da nastupaju po toj dinamici od tri

dana nedeljno i smatram da bi to trebalo da mi omogućite. Dakle, jedna je stvar da ja sutra pripremim ovog svedoka koga je trebalo da pripremam danas, a što očigledno nije moguće, a drugo, da mi omogućite vreme da ponovo uspostavim te veze i pripremim jednu grupu svedoka koja će ići onda bez zaustavljanja, do kraja vremena za koje su oni predviđeni.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, imate dva zahteva: prvo da sutra pripremite svedoka koji je trebalo sutra da svedoči, a onda bi taj svedok svedočio iduće nedelje. A vaš drugi zahtev je da dobijete period od nedelju dana tokom kog ćete da uspostavite kontakt sa svedocima. Mi ćemo sada to da razmotrimo.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, obavešteni smo da je trebalo da počnete pripremu ovog svedoka danas popodne u 15.00. Nismo ni očekivali da treba da ceo dan provedete pripremajući ga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, to ste obavešteni kada je danas nastupila ta nova činjenica da danas radite ceo dan na ovom pitanju i da sam ja ovde danas ceo dan. Ja ne mogu svedoka da pripremim od 15.15 do 17.00, čak i ako sve drugo stavim na stranu. Jednostavno, to je nemoguće. Kao što znate gospodin Najš je pripremao svoje svedoke i po nedelju dana, ja ne mogu da pripremim svedoka za jedan sat. Prema tome, mislim da je moj zahtev potpuno razuman i da ja ne tražim od vas nikakve privilegije, već samo razumno vreme za ono šta treba da se uradi. Šta vi možete da kažete da prihvatate ili ne prihvatate, to je vaša stvar, ali ja ono šta tražim smatram zaista razumnim.

SUDIJA ROBINSON: Da li bi taj svedok bio na raspolaganju nama iduće nedelje, ako ga pripremite sutra? I da li znate da li je on slobodan iduće nedelje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da.

SUDIJA KVON: Gospodine Miloševiću, pitanje predsedavajućeg sudije bilo je da li je bilo predviđeno u 15.00 da vi počnete sa pripremanjem svedoka? Da li ste imali takav dogovor sa njim?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Meni je rečeno još pre nekoliko dana da će današnji dan biti dan za pripremu tog svedoka. Današnji dan. Dakle, ne od 15.00, a danas kada su videli da ovo traje celo radno vreme, je rečeno da on može da uđe od 15.00. Međutim, to da uđe u 15.00 kod mene apsolutno je prekratko vreme da ga priprelim za svedočenje.

(Pretno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, ovako ćemo da postupimo: sutra ujutro mi ćemo da nastavimo sa raspravom o zahtevu gospodina Keja i pretpostavljam da će nam biti potrebno pola sata do 40 minuta, a ostatak dana možete da pripremate svedoka i potom će svedok da bude spreman da svedoči iduće nedelje. Da li mi zasedamo u ponedeljak ili utorak? U utorak. Dakle, u utorak iduće nedelje. Sutra ćemo da damo odluku o vašem drugom zahtevu, a to je da dobijete nedelju dana da uspostavite kontakt sa vašim svedocima. Sada ćemo da završimo sa radom i nastavićemo sutra u 9.00.